

Les paraules i els anys

Xavier Manuel i Altés

Xavier Manuel i Altés

Les paraules i els anys

II Premi d'(Auto)biografies Lingüístiques,
convocat per la Societat Recreativa i Cultural L'Alzinar,
la Fundació Aurèlia Figueres i
el Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades

Masquefa, setembre del 2015

*La vida és un petit cadell que es mor de ganes
que surtis a jugar amb ell*

Vladimir Nabokov
en una carta a Vera Slonim

Em dic Francesc Xavier Manuel Altés, Manuel és cognom. Però de noms n'he tingut més. Tot i això, de tant en tant, depèn del moment, com tantes coses, m'agrada presentar-me com el mitjà de cal Casas, el fill de la Rosa Maria, el nét de la Costa. De petit era el Vier, de vegades Vieret, i de tant en tant, per fer-me emprenyar, o per estirar dels records, Viereta. I és que era el segon, el cabaler. En altres èpoques, hauria acabat fent de militar o, més probable, d'eclesiàstic. Més probable perquè a la família n'hi ha uns quants de capellans i de monges, i cap uniformat. Bé, doncs això, com que era el segon, el gran és l'Enric, que du el nom del papa i de l'avi, a casa volien una nena, per allò de tenir la parelleta, i els vaig sortir jo, i per això, de tant en tant, alguna tieta que havia seguit l'embaràs em deixava anar una Viereta amb molt d'amor i una mica de conyeta, i m'agafava els cabells, una melena amb serrell a l'estil beatle, i me'ls pentinava amb les mans, “i ara et faríem una cueta, veus, així...” I jo pensava com devia ser ser nena. El petit és l'Oriol, Josep Oriol, i si jo hagués sortit nena ell no hauria arribat, tres anys més tard, el 1971, en un últim intent.

Quan vaig arribar a la universitat, el 1987, vaig passar a ser el Masquefa. Més que res perquè de Xaviers n'hi havia més d'un i, sobretot, perquè sempre parlava del meu poble. Havia de competir amb Malgrat de Mar, Puigcerdà, Sabadell... Tots aquests municipis, d'on eren els companys de curs, ja tenen un referent construït. De Masquefa, en canvi, no en sabien res. Així que l'havia d'omplir de contingut. Suposo que a més de desconegut el nom els devia semblar exòtic. Sempre me'l situaven cap a Lleida, o València. Llavors els explicava que és un dels pocs topònims àrabs de la Catalunya vella, la que en temps dels moros feia frontera amb el Llobregat. Així que a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona jo era el Masquefa, o fins i tot el Masque, però això només per als més afins. Anys després, voltant per tot el país, seguint concerts, acampades, aplecs i trobades, el crit de Masquefa va arribar a substituir-me el nom, a mi i a uns quants més de la colla. En aquest cas, per un cert desconeixement. Per exemple, quan apareixíem a fer mal a la festa de la cervesa de Vallbona d'Anoia, per dir-ne una, nosaltres també saludàvem amb un Capellades! els veïns de més amunt. De fet, ens anomenàvem a nosaltres mateixos el Comando Masquefa. El moment més gloriós, perquè també hi ha glòries petites, va ser en una altra universitat, la Catalana d'Estiu, a Prada, el 1997, si no m'erro. Cada nit, el Josep Maria Llaví, a qui dos anys després corregiria les seves crítiques cinematogràfiques al *Diari d'Andorra*, presentava una pel·lícula estrenada en català durant l'any al cine Lido, en sessió de nit. Quan acabava, baixava de l'escenari del vell cinema, s'apagaven els llums de la sala i la pantalla s'il·luminava... En aquell moment, un parell d'amics, el David i l'Isma, i jo mateix, tardaners, vam creuar pel davant i les nostres ombres es van dibuixar sobre la tela blanca. I enmig del silenci, es va sentir una veu forta i clara provenint del mig de la sala que va cridar "Masquefa!", i tots tres, més o menys alhora, vam aixecar el braç per saludar el públic per un protagonisme immerescut.

A la Biblioteca de Lletres de l'Autònoma, on ara hi ha la Sala de Revistes, és on vaig tenir un altre contacte important amb el nom de Masquefa, quan una tarda, avorrit, se'm va acudir veure què en deia l'*Enciclopèdia Catalana*. I vaig descobrir dues Masquefes que no coneixia, totes dues al País Valencià. Una és una séquia i una partida de l'horta d'Oriola, al Baix Segura, a tocar de Múrcia. L'altra és una partida agrícola del municipi d'Alboraia, on Masquefa té el privilegi de compartir llista amb les partides de Calbet, Carreixet, Massamardà, el Miracle i Rafelterràs. Llavors se'm va acudir d'escriure una carta als dos ajuntaments, no sé, per demanar-los més informació. La qüestió és que l'Ajuntament d'Alboraia em va convidar a assistir a les segones Jornades d'Història d'Alboraia. Hi vam baixar mon germà gran, l'Enric, un amic, el Xavi Subirats, un altre Xavi, i jo mateix. Ens van allotjar a l'antiga biblioteca, en una plaça amb tres noms, tan complexa com el mateix País Valencià, Regne de València i Comunitat Valenciana. Vam assistir a les conferències, ens vam acompanyar a parlar amb una de les senyores més grans del poble, de cognom Català, ens van fer una entrevista per al diari local al Casino, vam menjar una paella en una barraca al bell mig de l'horta, ens van convidar a una orxata a la millor orxateria de l'avinguda de l'Orxata... Per mi va ser com anar de visita a casa d'uns cosins llunyans amb qui els pares havien trencat relacions feia anys. De fet, d'uns cosins llunyans també se'n diu cosins valencians. Al cap d'un mes, per la Festa Major Petita de Sant Isidre, amb les fotos i el material que havíem recollit, els dos Xavis vam muntar una exposició a l'antiga sala d'actes de la Biblioteca, on ara hi ha el Casal d'Avis. La vam titular *Masquefins del sud, masquefins del nord*. Uns deu anys més tard, quan vaig ser regidor d'Urbanisme a l'Ajuntament de Masquefa, enmig del boom urbanístic, en un acte unipersonal vaig posar el nom d'Alboraia a un carrer del municipi, un de molt petit, de formigó, que reseguix un vessant del turó del Met. Llavors, és clar, vaig enviar una carta a l'ajuntament del sud en què els comunicava la notícia. Però el consistori havia canviat. Com a resposta, em van dir que estaven molt contents que el municipi cada cop fes més conegut a Espanya però que Alboraia s'escrivia amb *y*. Els vaig

contestar que aquí dalt seguim la toponímia que marca l'Institut d'Estudis Catalans i que a Espanya no ho sé, però que a Catalunya en som uns quants els que portem Alboraià al cor.

A la universitat el nom de Masquefa va patir una transformació curiosa: l'obertura de la e. Fullejant les gramàtiques de Fabra ho vaig entendre. Són aclaparadora majoria les paraules planes amb vocal oberta. Per exemple, a la gramàtica del 1918, l'oficial, quan fa referència a la regla d'accentuació remarca que “en els mots plans i en els esdrúixols hom empra generalment l'accent greu, així sobre la e com sobre la o”. I posa un reguitzell d'exemples: *arsènic, idèntic, esfèric, dèbil, fèrtil, crèdit, prosèlit, pretèrit, dècim, centèsim, cèntim, règim, crèdul, trèmol, èter, estrènyer, vèncer, sègol, trèmol, tèrbol, cèrcol, pèsol*. Qualsevol parlant, si no coneix una paraula, tendirà a fer-la com fa les més semblants. Aquest fenomen no és exclusiu dels masquefins, també els passa als qui parlen sense haver-hi estat de Berga, de Matadepera... i segur que me'n deixo. Hauríem d'associar-nos i crear la Lliga del Mot Just o l'Acadèmia de l'E Tancada. A mi, ara com ara, ja no em fa gens de ràbia, ni tan sols corregeixo les persones que fan l'e oberta. En uns anys en què Masquefa ha triplicat la població, em serveix per distingir qui és del poble i qui només hi està de pas.

La senyoreta Leonie va ser la meva primera professora de català. A sisè de primària, de l'EGB, que se'n deia llavors, l'Educación General Básica. De fet, ella era la mestra de música. Pel que en sé, va començar a fer de mestra de català perquè llavors en faltaven, som al 1979, i ella en tenia un bon nivell. També va ser a sisè quan vam inaugurar l'escola nova, l'escola Rosa Matamala, en record d'una altra mestra. Avui en dia és el parvulari de l'escola El Turó. Fins llavors jo havia estudiat a la torre de la plaça de l'Estació (P4 i P5), al Loren, al carrer Pujades (1r i 2n), en un pis del carrer Major, on hi havia hagut l'escola de nenes del franquisme (3r), i a l'actual Casal d'Avis (4t i 5è), que s'havia construït sobre el camp de futbol de quan anàvem al parvulari, i que després va acollir la biblioteca-sala de cultura i el consultori. La senyoreta Leonie, doncs, ens feia una hora de català a la setmana. Fins llavors, el català era la llengua de casa i el castellà la llengua de l'escola. Els meus dos mons. I el castellà no ho era només per imposició franquista, sinó també perquè a la meva classe, d'uns vint nois i noies, només quatre parlàvem català: en Xavier Pérez, en Xavier Latorre, la Laura Garriga i jo. Just un curs abans, el de mon germà gran, l'Enric, era ben bé al revés. Sembla doncs que el 1968 va comportat una mena de tall social al poble. Els meus amics de llavors, la colla més propera, eren el José Antonio Romero, el Juan Carlos Luna, el Joaquín Núñez i els dos ja esmentats. Per una mena de solidaritat estranya, d'empatia mal entesa, com que tots els seus noms començaven amb la jota, a mi m'agradava escriure el meu nom en castellà, perquè en castellà també comença amb jota. Així, firmava els exàmens i els treballs com a Francisco Javier. Per mi no era res estrany això de dir-me Xavier i escriure Javier. I que em perdoni en Pompeu Fabra. De la mateixa manera que m'és impossible recordar quan vaig sentir la meva primera paraula en castellà, i com m'ho vaig fer per aprendre les dues llengües. Escriure el meu nom en castellà tenia una altra gràcia, per mi, que era que podia abreviar el primer nom fent volar una petita o. Trobava que era un petit privilegi reservat als Franciscos, i a les Marías amb l'a. Així, des que me'n recordo, acostumava a escriure sempre F^o Javier. I ho vaig mantenir fins a segon de batxillerat, del BUP, que se'n deia

llavors, el Bachillerato Unificado Polivalente. La senyoreta Leonie era tot somriure, tot simpatia, segons el meu record, endolcit per la distància, suposo, però no gaire. Era força grassa, sobretot de cintura cap avall. I tot i que no devia ser pas gaire gran, li costava de caminar. Això li donava un cert aire de fragilitat que me la feia més propera, lluny dels professors de cara de pal i una gran autoritat amb les seves paraules. Vaig aconseguir fer-li perdre la paciència amb la flauta, això sí. No hi havia manera de fer-la sonar. En canvi, les classes de català, per mi, eren divertides, i fàcils. El llibre de text era el *Signe*, però me'n recordo sobretot d'un altre, el títol del qual m'ha fugit del cap, que començava cada lliçó amb una història. La primera, un nen que va amb els pares a buscar bolets. La descripció del bosc, la molssa i l'alegria de trobar un rovelló em van fascinar. Suposo que ho he de lligar amb la consolidació de l'hàbit, i de l'habilitat, de la lectura, perquè recordo una fascinació semblant per les aventures d'una colla de nens del llibre de text en castellà, *Senda*, tot i que aquest era anterior, de quart o cinquè. Aprendre a llegir amb fluïdesa, deixar-me atrapar per les històries d'altres nens com jo i fer-ho agafat de la mà de la senyoreta Leonie em va fer molt fàcil l'entrada al català escrit. De fet, em sentia privilegiat per parlar una llengua que la majoria dels meus companys no sabia, o no dominava. Un cop, fins i tot, em vaig quedar tot sol rient un comentari que va fer a classe sobre *lligar*, una paraula nova, que ella no feia servir, “nosaltres, de joves, en dèiem tirar l'ham”. Vaig ser l'únic que vaig entendre la metàfora.

Potser a algú li estranya que em refereixi a la Leonie amb el *senyoreta* al davant. Llavors era el més normal. De la mateixa manera que els noms dels professors sempre anavem precedits pel Don, així, en majúscula, en majúscula majestàtica: Don Francisco, Don Antonio, Don Daniel... Don Daniel era el professor de castellà. Empatia zero. Es passava la classe passejant d'un cantó a l'altre, de la porta a la finestra, per davant la pissarra, fumant Ducados i dictant la lliçó, monotònic, monòton, amb una mà a l'esquena i l'altre amb el cigarret amunt i avall. Ara es deu fer estrany. Em costaria fer entendre a la meva nena de deu anys que un professor fumava a classe. Coses del sistema educatiu franquista. Un sistema que va patir també la mare. La seva creu es deia Doña Rita. En fi. A Don Daniel l'últim any que el vaig tenir va ser a sisè, quan vam estrenar l'escola nova, la Rosa Matamala. Aquell mateix curs van arribar dos professors nous, més joves que els que teníem, el Francesc i el Toni, que ens feien Història i Francès. I ho feien en català! Van ser els meus primers professors sense el Don al davant. I em van trencar la barrera de la llengua. Alguna cosa va canviar per sempre.

A casa només parlàvem català. Venia d'origen. De fet, si fos basc, podria presumir de tenir vuit cognoms catalans. Si fos basc i si fos una cosa de la qual valgués la pena presumir. De dona a home i de Masquefa a Badalona, són Costa, Fàbregas, Casas, Caralt, Altés, Saperas, Manuel i Balcells. El Manuel sempre m'ha donat algun maldecap. Si bé els arxius parroquials són plens de cognoms que són noms, com Martí, Esteve, Julià... el Manuel fa estrany. Mon pare se'n va cansar, d'explicar que era el primer cognom. De fet, a Masquefa tothom el coneix com el Casas, que és el seu segon cognom. En el seu moment, em vaig indignar, o més aviat diguem que no vaig compartir la renúncia. M'he passat més de mitja vida reivindicant el Manuel com a cognom. En va. La mala sort ha jugat amb mi. El fet de compartir el nom de pila amb un grapat d'amics es va barrejar amb la meva insistència, i el resultat no va ser el que jo m'esperava. Molts veïns, coneguts i saludats em diuen Xavimanuel. I així em distingeixen d'altres Xavis. D'altra banda, tinc un llibre a casa, el *Costumari de Masquefa*, que va escriure l'Àngel Matas de cal Tabola, dedicat amb un "Per a Xavier Casas". Coherent. Si sóc el mitjà de cal Casas... Encara no m'he trobat mai un Xavimanuel Casas, però no ho descarto. El Manuel ve de l'Espluga de Francolí, i els Casas, del Baix Llobregat, escampats per Sant Climent, Torrelles i Sant Vicenç dels Horts. El meu segon cognom, el de la mare, ve del sud. De la Terra Alta, de Gandesa, i de Bonastre, d'on va emigrar l'avi Josep i els seus vuit germans. Pel dinar de Sant Esteve, el meu únic oncle per part de mare, el Josep Maria, acostuma a treure alguna anècdota de quan va visitar Gandesa i en un bar va conèixer un home que es deia Josep Altés Altés. L'any passat em vaig presentar al dinar amb un regal especial: una ampolla de vi de la Terra Alta amb l'Altés a l'etiqueta. Això de tenir un vi amb el teu cognom és tot un luxe. I encara més que dels dos cognoms n'existeixi un poble. El municipi de Manuel és al País Valencià, a la comarca de la Ribera Alta, i el poble d'Altés, pertanyent al municipi de Bassella, és a l'Alt Urgell, i segons Joan Corominas ve del basc *Ote-tsu*. Tinc pendent de visitar-los tots dos.

De petit, devia parlar un castellà catalanitzat de cap a peus. No en tinc consciència. Parlar-lo, el devia parlar poc. Guardo el record de *mi mamá me mima* en lletra lligada de colors al damunt de la pissarra del parvulari, a la torre de l'Estació, on després hi va haver el Casal d'Avis i ara hi ha l'Escola de Música. Quan ara veig aquella sala, encara em sembla estrany que en un espai tan petit, que a mi em semblava enorme, hi cabéssim tants nens. De fet, a l'aula hi havia dos grups. Els nens de quatre i cinc anys anàvem junts, teníem la mateixa senyoreta. Va ser per això que vaig assistir a l'única esquerda, a l'única distorsió, del meu còmode bilingüisme infantil. Som a l'any 1972. Mon germà gran, l'Enric, el dia abans no havia anat a escola. La mestra explica a tota la classe que ahir no havia vingut perquè havia anat el metge. Jo el veig des del fons de la classe. Està dret, mirant la professora, que li pregunta que li va donar el metge per curar-se. Llavors mon germà va fer una pausa, un silenci... “¿Dinos, Enriquito, que te recetó el médico?” Un silenci... I respon: “un xarop”. No sabia com es deia en castellà. El cap li devia anar a tota màquina mentre buscava la paraula desconeguda. L'esbrancada de la professora va ser de les grosses. Recordo després la mare i l'Enric parlant-ne a casa, que no n'hi havia per tant, que això no es fa, que què s'ha pensat... Va ser tema de conversa, i de riota dels germans, durant força temps. Uns anys més tard, quan jo ja en tenia nou o deu, la mare em va encarregar d'anar al supermercat, al Preko, que estava al mateix carrer de casa. Davant la dependenta, als congelats, tampoc em sortia la paraula castellana. “Pero dímelo en catalán, que ya te voy a entender...” No em vaig atrevir i, després d'un incòmode silenci, vaig deixar anar uns extravagants “péssoles”.

A sisè vaig començar a estudiar una llengua estrangera, el francès. Els dies abans el cap m'anava a tota màquina. Era tot un gran misteri. No era conscient que ja parlava dues llengües germanes del francès. Suposo que era per la paraula *estrangera*. Com als mapes polítics, en què cada país té un color i les fronteres estan repassades en negre, em pensava que les llengües, sobretot les que tenen el mateix nom que el país on es parlen, que llavors per mi eren totes, eren capses tancades. I no. El dibuix d'una llengua s'acosta més als mapes físics, on les muntanyes i els rius no tenen amo. Mig endormiscat al llit, m'imaginava la llengua francesa com uns cavallets de fira, dels clàssics, dels que fan voltes mentre els cavalls pugen i baixen, però jo, incapaç de representar-me una idea tan subjectiva com una llengua, els havia canviat per lletres i algunes paraules, les poques que coneixia. Era una imatge alegre, amb molt de color. Tot de lletres ballant, girant, mentre sonava música de fons. Així em vaig adormir la nit abans.

De tant en tant, en dies de festa o de vacances, la iaia venia a casa a ajudar-nos a vestir, als tres germans. Em passava la pinta i em feia la clenxa ben feta i em repassava el serrell, mentre m'escampava la colònia ben escampada per tot el cap, i em cordava les sabates... i quan acabava em deia “sembles un senyor de Barcelona”. Un senyor de Barcelona. Em sembla que als anys 80, TV3 va fer un sèrie amb aquest títol. A Masquefa, quan m'ho deia la iaia, aquesta expressió ja havia caducat de feia temps. De Barcelona no venien senyors, venien estiuejants, a tot estirar. I molts amb xandall de colors fuorescents. Eren de l'Hospitalet, o de Cornellà, o de ciutats llunyanes i estranyes com aquestes. La majoria parlaven castellà. Per mi, era una raresa més, però no la més important. La més important era que si vivien en unes ciutats tan grans, què coi feien venint el cap de setmana a un poble on no hi havia res a fer tret del que tu mateix t'empesquessis? Un cop, al tren, quan ja anava a l'institut, vaig caçar una conversa entre dues mares, i l'una li deia a l'altra: “mi niño, cuando viene aquí a la parcela el fin de semana, sí que me come, me come mucho”. No entenia res de res. I és que els que tenien un torre a les urbanitzacions ni els coneixíem, un món a part. En canvi, els que venien al poble sí. Animaven una mica la vida social, per dir-ne així. Entre ells els meus cosins, el Mili, l'Ia i la Montsita, de la mateixa edat que els tres de Cal Casas, l'Enric, jo i l'Oriol. Els fills del Llorenç i la Montse, els néts del doctor Lorenzo i la Rosita, la germana petita de la Mercedes, la iaia que quan em veia ben mudat em deia que semblava un senyor de Barcelona. Era tot un caràcter de dona. De vegades ens renyava perquè li dèiem iaia, “digueu-me àvia, que iaia és castellà”. No li fèiem cas. Primera, que ningú no ens havia demostrat mai que iaia fos castellà; i segona, i què si ho era? A mi em feia gràcia que reivindicés l'àvia quan tothom, tothom, li deia Mercedes, amb accent a la catalana, això sí, com els Antonius, els Carlus i els Franciscus de la família. A la carrera, a la classe d'Història de la Llengua de la Mila Segarra, vaig descobrir que això de tenir el nom de pila en castellà i pronunciar-lo a la catalana ve del segle XVI, si fa no fa. Als *Col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa*, de Cristòfol Despuig (1557), hi

surt un personatge, valencià de naixement i llinatge, que es fa dir Pedro, bé, Don Pedro. Estic orgullós que la iaia trenqués aquest costum el 1993, 436 anys més tard, quan tenia 82 anys. Me la vaig trobar al carrer Major, a l'Estret, quan tornava de La Caixa. Hi havia anat a canviar la firma. “Ara sóc la Mercè”, em va dir contenta.

De l'avi, el de Masquefa, el que venia del sud, de la Terra Alta, en conservo pocs records. M'hauria agradat parlar més amb ell. El veig com una persona afable, de somriure tranquil. A algun dinar familiar, quan érem ben petits, ens feia la broma de demanar-nos “a tu què t'agrada més, el pollo o el pollastre?”. També ens va explicar alguna història de la guerra civil. Del font de l'Ebre i de la presó a Burgos. Més que explicar-nos-les ell en persona, eren històries que corrien per la família. Jo tenia onze anys quan va morir. També recordo que al plec del sofà de l'ofis, entre el braç i el seient, hi guardava una novel·la de l'oest americà de Marcial Lafuente Estefanía doblegada per la pàgina que estava llegint. Anys després que morís, d'adolescent, vaig trobar a casa un segell metàl·lic, muntat sobre un bloc de fusta, de la seva firma. Mon avi havia estat alcalde de Masquefa durant el franquisme, i per tant cap local de la Falange Española Tradicionalista y de las JONS. Aquell segell es devia fer servir per firmar documents. No en sé gaire cosa. La qüestió és que el vaig fer servir de base per empescar-me una firma, que més o menys a segon de Batxillerat ja tenia definida, i que gairebé sense canvis és la que tinc ara. I és que a casa eren carlins, o carlistes. Gent de missa i d'ordre. En part, és per això que em dic Xavier, com el patró de Navarra. Durant el tardofranquisme i la transició, el cap dels carlistes, el successor del germà de Fernando VII que va reclamar el tron a Isabel II, es deia Carlos Hugo de Borbón-Parma, conegut com a pretendent al tron espanyol com a Carles VIII. Per casa encara hi corre un llibre seu dedicat: “A Rosa Mª Altés Con todo afecto Carlos 26-1-78”. Son pare, també pretendent al tron, va ser Javier I. De política a casa no em vam parlar mai. Del carlisme, recordo les piles del *Correo Catalán* a ca la iaia esperant el drapaire i una capsa amb tres o quatre boines vermelles que fèiem servir per jugar d'amagat de la mama. Si no s'hagués posat malalta, la mama s'hauria presentat a les eleccions per a alcaldessa. Tenia el caràcter que calia. La iaia també. Algun cop em va explicar una història del temps de la República, quan a les escoles va córrer la consigna de treure els crucifixos de les aules. A ella la van cridar a l'ajuntament, no em va dir per què, se suposa que per estirar-li les

orelles, i s'hi va presentar amb un crucifix d'un pam per damunt la roba. Tota una provocació. Quan només entrar li van cridar l'atenció, ella els va respondre: “Normalment el porto per dins la roba, però com ara dieu això de *crucifixos fora*, doncs me l'he posat per fora”.

La casa dels avis és cal Feliu, per un germà de la iaia. És una casa de poble, entre mitgeres. I si en vull parlar és per totes les paraules que té guardades a redòs de les quatre parets. Només entrar, al davant mateix, hi ha la finestra que dóna al celler, un celler de volta amb rajola de Piera que encara recordo amb el terra de terra i els dos cups a banda i banda de l'escala, un per al vi blanc i l'altre per al negre. A mà dreta de l'entrada, set esglaons que donen a un passadís. A mà esquerra, una primera porta, l'ofis, una mena de sala d'estar petita amb un sofà, la tele, un prestatge amb llibres i una taula on sopar. Suposo que el nom ve d'*office*, però no ho vaig preguntar mai, simplement el vaig integrar al meu vocabulari de ca la iaia. A tocar de l'ofis hi havia la cuina, amb forma de U, separada per una paret i una porta de vidre, amb una porta que dóna al mateix passadís per on veníem. La de corredisses que havíem fet de petits per aquest petit laberint. Tot seguit, l'escala que puja al primer pis, i a tocar seu, la carbonera. La de cops que hi vaig ficar el cap i mai hi vaig veure més enllà del meu nas. Per mi, la carbonera era el nom d'una porta d'un armari encastat, de la mitja porta de baix, ran de terra, i un lloc prohibit, perillós, no fos cas que hi caiguessis i no en poguessis sortir. Quatre passes més i el passadís desemboca al menjador, amb la llar de foc a mà esquerra i dues portes al davant. La de la dreta portava a una cuina, de pica de marbre i cuina econòmica. Era la cuina d'estiu, la que es feia servir amb el bon temps. Al fons, el rebost, amb la nevera, separat per una cortina, i una mica més enllà, una comuna, per no haver de pujar al primer pis. La segona porta, una vidriera, ocupava gairebé la resta de pany de paret del menjador. Era la porta de l'eixida. Recordo la taula rodona de marbre i els munts de torretes plenes de verd, i a mà esquerra, tot just sortir, sota l'escala que puja a la terrasseta, el pou, i la politja amb la galleda per treure aigua per regar les plantes. Al primer pis, un lavabo, tres dormitoris, dels quals un, el més petit, en dèiem l'habitació rosa, ja que les parets, el joc de llit i part del mobiliari eren d'aquest color, i una mena de sala d'estar amb un gran armari d'obra on la iaia acostumava a cosir, amb el braser, amb una calaixera a mà esquerra amb una campana de vidre

plena d'imatges de sants, i un gran finestral que ocupava tot el que havia sigut un balcó i que en dèiem la tribuna. Al darrere, a l'altre extrem de la casa, un antic balconet cobert amb persianes de fusta era la galeria, on hi havia la rentadora. La galeria feia de coixí entre el dormitori de matrimoni i l'exterior i donava a la terrasseta que donava a l'escala que baixava fins a l'eixida. Ara, si tornem pel llarg passadís a l'entrada, veurem a l'esquerra una altra porta que puja fins a un segon pis, el pis que es va fer el meu oncle quan es va casar. Però continuem pujant. Ara l'escala és de fusta. Acaba en una porta que dóna a una terrassa amb vistes a Montserrat. A la nostra dreta, una porteta que t'obliga a ajupir el cap obre el pas a les golfes. Al bell mig, encara t'hi pots posar dret, a la resta has de vigilar de no clavar les banyes a les bigues de fusta. Una bona part de l'espai està ocupat per la cisterna de l'aigua. Sortim a fora. Podem reseguir el perfil de la muntanya d'esquerra a dreta, des de les agulles fins a Sant Jeroni, la cadireta i, si us hi fixeu bé, el que sembla un home dormint panxa amunt. Si us hi quedeu prou estona, podreu veure com canvien els colors de la muntanya, il·luminada amb totes les varietats de blaus i liles. El celler, els cups, l'ofis, la carbonera, la llar de foc, la cuina econòmica, el rebost, la comuna, l'eixida, el pou, la politja, la tribuna, el braser, la galeria, les golfes... Si perdés totes aquestes paraules potser encara podria descriure com era ca la iaia, però ja no seria la casa on vaig viure als 9 anys, amb els avis i la tieta, la tieta Roser, mentre la mama es recuperava de l'operació a cor obert. L'operació va anar bé, però l'anestèsia no, l'anestèsia li va afectar el cervell i li va provocar amnèsia, fins i tot en un primer moment ens va confondre amb uns altres nens, i uns danys que van desembocar en un Alzheimer prematur. Va morir als 67 anys, un any després que la iaia i un abans que nasqués la Mar.

El pare va conèixer la mare a la fàbrica Rojo. Ell, l'Enric, era pèrit industrial, nascut a Badalona, que se n'havia anat a Alemanya a estudiar i treballar i que havia tornat a Catalunya feia poc. Ella, la Rosa Maria, era la filla gran de cal Feliu, amb un pare que havia sigut alcalde i una mare de caràcter que treballava d'encarregada de les dones a la Rojo, que havia estudiat, amb moltes esforços, a les Teresianes, a Barcelona, i que treballava de secretària a la mateixa Rojo. El nom sencer de la fàbrica era Hijos de Rogelio Rojo i es dedicava a les estampacions metàl·liques, és a dir, als clips i a les sivelles. L'Enric Manuel Casas va anar a treballar a Alemanya als anys 60. Sempre explicava que era en un cine un dissabte a la tarda quan es va parar la projecció per anunciar que havien mort el Kennedy, això és el 22 de novembre de 1963. D'entre les moltes coses que va aprendre una va ser la llengua. Treballava en una fàbrica de galetes, en què l'encarregat de la planta era alemany. El pare em va explicar que cada dia aprenia, memoritzava, tres paraules en alemany de les que li sentia a l'encarregat. Així, a cop de memòria, al cap d'unes setmanes podia entendre bastant bé les ordres que li donava. I fins i tot respondre-li. Tot i que no sempre declinava bé. Diguem que ho feia de manera intuïtiva. Quan jo a Masquefa el sentia parlar per telèfon, deixant anar uns “ja, ja” allargats, amb la pell clara i la panxa ampla, em costava ben poc imaginar-lo al mig del Carnaval de Colònia. El papa a Alemanya hi va deixar dos amics. Els *patronen*, com en deia, és a dir, els amos de la casa on es va allotjar durant un temps, i el Horst, un company d'estudis i feina. Es van escriure durant tota la vida. Per Nadal sempre arribava la postal de felicitació. I el recordo escrivint esborranys de la seva carta a començament de desembre, amb una lletra pulcra i polida que feia enveja. De tant en tant es trucaven, i un cop van venir de visita, ella, la dona, Gertrud em sembla que es diu, i les filles, la Sandra i l'Aina. Va ser l'any que a Los 40 sonava el *99 red balloons*, de Nena, una cantant alemanya. A part d'una bona pila de bons records i d'alguns minuts enregistrats en super8, em vaig quedar amb una frase feta alemanya, quan les dues nenes em van fer entendre assenyalant primer un potet amb aigua, “bassa,

bassa”, entenia jo, i després el meu cap, i jo entenia això, que tenia aigua al cap. És a dir, que estava tocat de l'ala, del bolet, segons la traducció que em va fer el papa. No sé per què m'ho devien dir.

La música va ser el tret diferencial de les classes de francès que ens feia, en català, el Toni. Posar música en una classe! Semblava impossible! Al llibre de text seguíem les aventures, més o menys convencionals, de dos nens i dues nenes. Ells es deien Jean i Pierre; els noms de les dues nenes m'han fugit del cap. El misteri de la llengua estrangera es va esvaïr a poc a poc. Per exemple, el fet que els pronoms personals s'assemblassin tant, *je, tu, il, elle, nous, vous, ils, elles*, em va ajudar a entendre que per més diferents que siguin totes les llengües tenen coses en comú. I així vaig trencar per sempre la idea de les capsas tancades, i això em va servir per trencar segons quins prejudicis. També hi va haver els seus moments de perplexitat. Com és que un *gateau* no era un *gat* sinó un... *pastís*! Ara sé que d'això se'n diuen falses amistats, i que n'hi ha un bon grapat entre totes les llengües. Així, en un viatge a Lisboa vaig descobrir que en portuguès *garrafa* no vol dir el mateix que en català, tot i que s'hi acostava força, ja que significa *ampolla*, i per això d'una botiga on venen ampolles se'n diu *garrafeira*, no vinateria, o celler, o bodega, com en diem aquí. O com em va passar a Hondarribia, quan vaig veure perplex el rètol de *Santa Maria Atea*, i és que en basc *atea* vol dir *porta*. O com li passava a mon germà petit, l'Oriol, que es pensava que els *calcetines* eren els *calçotets*. En fi. La qüestió és que a sisè el mestre ens posava cançons en francès, sobretot de cantautors: Georges Moustaki, Charles Aznavour, Georges Brassens... Amb la lletra al davant, anàvem seguint la cançó. Només això, encaixar la paraula cantada amb la paraula escrita, ja era tot un exercici. En vaig treure sobretot dos aprenentatges, mirat des d'ara: la subjectivitat de les lletres i la veu compromesa. Quan parlo de lletres em refereixo a l'ortografia, a com el so i la grafia no han de coincidir exactament, com ara que el so *u* s'escriu *ou*, perquè la lletra *u* correspon a un so intermediari amb la *i*, com si posem els llavis per fer la *u* i al darrer moment fem una *i*. Pel que fa a la veu, vaig començar a entendre que hi ha moltes maneres de dir una idea, i que no sempre la simple exposició ens ajuda. De tots els temes, recordo sobretot *Hiroshima*, perquè tenia una estructura molt clara que em permetria seguir-la bé i centrar-me en el fons, en la lletra, en les mil

maneres de defensar la pau:

Par la colombe et l'olivier
Par la dtresse du prisonnier
Par l'enfant qui n'y est pour rien
Peut-tre viendra-t-elle demain

Avec les mots de tous les jours
Avec les gestes de l'amour
Avec la peur, avec la faim
Peut-tre viendra-t-elle demain

Par tous ceux qui sont dj morts
Par tous ceux qui vivent encore
Par ceux qui voudraient vivre enfin
Peut-tre viendra-t-elle demain

Avec les faibles, avec les forts
Avec tous ceux qui sont d'accord
Ne seraient-ils que quelques-uns
Peut-tre viendra-t-elle demain

Par tous les rves pitins
Par l'esprance abandonne
Hiroshima, ou plus loin
Peut-tre viendra-t-elle demain
La Paix!

Durant els tres anys que vaig estar a l'escola Rosa Matamala, que es va passar a dir El Turó per un turó que té a tocar on temps enrere els masquefins anàvem a fer berenades, i encara més enrere es feia servir d'era per batre el blat, és a dir, durant els cursos de sisè, setè i vuitè de primària, o dit d'una altra manera, dels onze als tretze anys, vaig aprendre a dir la zeta o ce castellana. D'això en sóc conscient perquè una mestra es va dedicar a explicar-me com havia de posar la llengua per fer-la. I llavors em va passar una cosa ben estranya, que a tothom a qui l'hi explico em diu que no pot ser, que no hi té res a veure, però jo, sense tenir clar el moment exacte en què va passar, i de quina manera, tinc claríssim que està relacionat. El que em va passar és que mentre aprenia a fer la ce castellana, vaig desaprendre la ella catalana. Sí, ara no sé fer la ella, però de petit sí que la feia. Estic segur que d'aquí uns anys uns neuròlegs descobriran alguna mena de mecanisme o defecte genètic dels cervells bilingües pel qual l'aprenentatge d'un so en bloqueja un altre de ja après. Quan això passi, recordeu batejar-lo com a *fenomen Xavier Manuel* per ser el primer a descriure'l malgrat ser la riota dels germans.

Les meves primeres lectures van ser els tebeos. Cada diumenge, sortint de missa, el pare ens donava als tres germans cinquanta pessetes per anar a comprar el *Don Miki* a L'Estanc, a l'altra banda del carrer. Era una revisteta de format petit, amb les aventures dels personatges de la Disney. Llavors també llegia el Corsario de Hierro, el Capitán Trueno, el Mortadelo y Filemón, Zipi y Zape..., i tota la família de l'Editorial Bruguera, i algun *Cavall Fort*... El meu primer llibre sense dibuixos va arribar una mica abans de temps, a quart de primària, quan vaig començar a llegir *Platero y yo*, de Juan Ramón Jiménez, perquè el vaig trobar per casa. Era una edició que incloïa algun dibuix, com ara el de la tortuga i el safareig o un de Platero a l'estable. Em vaig animar a llegir-lo perquè era un llibre de la mare. N'estava orgullós. Fins i tot el duia a l'escola, per a l'hora de la lectura. Potser per això, el vaig acabar perdent abans d'arribar al final. I no l'he acabat mai. No vaig reprendre la lectura de llibres sense dibuixos fins a sisè o setè, amb un novel·la juvenil sobre una colla d'amics que investiguen un misteri, del qual me'n recordo del dibuix de la portada però no del títol. Per aquesta època vaig descobrir els Astèrix, del qual vam anar fent tota la col·lecció amb feina de formigueta, i una mica més tard els Tintin, els barrufets i els còmics de línia clara de tradició francobelga, i a l'estiu, a la platja, a Torredembarra, la col·lecció de Grandes Relatos, l'adaptació al còmic, edició senzilla de tapa tova, de grans novel·les juvenils d'autors clàssics: Jules (Julio) Verne, Emilio Salgari, Charles Dickens, Karl May... En castellà, és clar. Sentia una fascinació especial, compartida després per amics de la meva quinta, per una personatge del *Cavall fort* que es deia Filemó, si no m'erro, atrapat en un món líquid, en el sentit actual. Més o menys pels mateixos anys vaig descobrir a la biblioteca municipal els llibres dels Grumets de la Galera, que em connectaven amb les lectures de l'escola: *I tu, què hi fas aquí; Dídac, Berta i la màquina de lligar boira; En Mir, l'esquirol*... És a dir, Joaquim Carbó, Emili Teixidor, Josep Vallverdú... I quan me'ls vaig acabar vaig continuar amb les aventures de Los Cinco, de l'Enid Blyton, un nom ben estrany, Los Hollyster, Puck... I d'aquí a l'Agatha Christie, i a la novel·la negra. La

llengua no m'importava, tant podia llegir amb l'una com amb l'altra, però sí que és veritat que d'alguna manera en aquests anys es va fixar el castellà com la meua llengua de lectura, i el català com l'excepció, però alhora també és veritat que el català tenia un regust especial, les històries m'eren més properes, els colors més vius... Un dels meus herois va ser en Massagran, de Josep Maria Folch i Torres, gràcies a uns llibrets de tapa vermella que li van regalar a l'Oriol quan va fer la primera comunió. I de les seves aventures extraordinàries el que més bon gust de boca em va deixar va ser la llengua dels africans:

“En Penkamuska va sortir de la seva barraca, i encara no va veure els focs, va quedar més sorprès que si veiés visions, i de segur que, si no hagués estat negre s'hauria tornat groc.

-Uh, uh! -va exclamar en Penkamuska-. Són els Karpantes!

-I qui són aquests senyors, si es pot saber?

-Kaníbals!

-I què vol dir això?

-Kruspí karndome!

-Què dius, ara, Penkamuska! -va exclamar en Massagran horroritzat.

-Elkesents.

-Doncs, com ho farem, Verge Santíssima?

-Kompo drem. Tuets el general.

-Ja tornem a ser amb el general. Ja veuràs, Penkamuska; jo dimiteixo. Et creus que vull que se'm cruspeixin?

-Kinre mei tekeda.”

I dels barrufets, flipava més jo que en Trencapins que els pogués entendre malgrat que no paraven de barrufar. En canvi, en el cas de Los Cinco, quatre noiets anglesos i un gos, Julian, Dick, Anna, George i Tim, el món que descrivien per mi era tan llunyà i estrany com alguns girs de la traducció al castellà, no tenia ni idea què volia dir “fruncir el ceño”, ni sabia què era el “brezo”, ni havia tastat mai “pasteles de arándanos”... De totes aquestes lectures em van quedar al fons del cervell girs com ara “¿quién os ha dado vela en este entierro”, d'una aventura del Cosario de Hierro, o uns versos del Tenorio que recita Mortadel·lo ben ficat en el paper: “Quan gritan estos malditos, / mas mal rayo me parta / si en terminando esta carta / no pagan caros sus gritos”. Que per què se m'han quedat gravades aquestes frases? Per mi que tenen un gran poder de translació de la ment. De debò.

Intentar refer ara, als quaranta-sis anys, el català que parlava quan en tenia deu, dotze o quinze, és gairebé una missió impossible. Per sort, la memòria, capritxosa com una pizza, m'ha deixat algunes marques que em permeten acostar-m'hi. Per exemple, una conversa amb el Mili, un cosí de Barcelona, sobre tot això del català correcte i els castellanismes, en què ell em defensava, i jo li donava la raó, que sí, que hem de parlar bé el català però que dir coses com *bústia*, que això no ho diria mai. Què voleu que us digui, llavors feia riure. A més de *bussó*, jo també deia *llavero*, *misto*, *passillo* i *alfombra*, per dir-ne només uns quants. Recordo que quan algú em va dir que es deia *clauer* se'm va encendre una llumeta, “és clar, de clau”. Fins llavors no m'hi havia parat a pensar, i a poc a poc vaig anar desterrant el castellanisme tot i que el diftong se'm feia empipador de dir. Sobre el *misto* va ser al revés. Vaig fer una boca de pam quan el mestre de primer de batxillerat, Xesco es deia, em va assegurar que en català s'havia de dir *cerilla*, eign!?, o *llumí*. Llumí sempre m'ha agradat, la manera com sona, i el nom m'evoca la imatge de la petita flama a la punta de la fusta. Per sort, cap al final del batxillerat un altre professor em va amnistiar el simpàtic *misto*. Pel que fa al *passillo* de casa, em va passar que trobava que el *passadís* sonava massa fi, com que no feia pel *passillo* de tota la vida, una mica com la *catifa*, que per mi té connotacions orientals, luxoses, en comptes de l'humil *estora*, que sona a refregar-se els peus, i per tant l'entremig ideal era el castellanisme d'*alfombra*. D'acord, establir aquestes relacions amb les paraules no té ni cap ni peus. Són enllaços aleatoris, sense fonament. I tot i això, per mi eren tan reals com el color blau cel. I encara ho són, em temo. Ara bé, de les correccions que recordo més, n'hi havia una que ens feia a classe la senyoreta Leonie. Era molt bona dona però no suportava que diguéssim *col·legit*, *mart*... Ella venia de cap allà l'Empordà i li devia sonar ben estrany, però quan jo era petit tothom ho deia. “Prou de dir *col·legit*, que això només ho dieu aquí a Masquefa”, ens renyava. Després vaig saber que no, que es deia a tota la Catalunya central, de Manresa a Vilafranca. Un tret que s'ha perdut, i per això ara quan sento algú que diu *mart*, o *bart*, m'agafa un atac de nostàlgia d'infantesa.

Masquefa és un poble nascut arran d'un camí, el Camí Ral que de Barcelona, seguint el Llobregat, arribava a Martorell i seguint la ruta natural de les carenes passava per Masquefa cap a Igualada, i d'allà a Lleida, Saragossa i Madrid. Sempre m'ha cridat l'atenció com una mateixa paraula, *real*, ha derivat en dues de diferents, *reial* i *ral*, amb la finalitat d'eliminar el diftong, i com totes tres mantenen una personalitat pròpia. A l'edat mitjana, Masquefa ja tenia els límits actuals, però més que un poble com a tal era més aviat un escampall de cases i masies amb el castell i l'església com a nucli integrador. El fet que sigui un topònim d'origen àrab va fer que l'adaptació al català es fes amb moltes vacil·lacions: Magzepha (963), Maccefa (975, 1004, 1008, 1064), Maczefa (1004, 1040), Maccepha (1033), Macceffa (1063), Mahzefa (1068) i Maszchefa (1153), segons Enciclopèdia Catalana. És per això que estic segur que van ser els nostres avantpassats masquefins els que van anar a repoblar el País Valencià i hi van dur el nom i, no cal dir-ho, la llengua. Seria molta casualitat que el mateix nom àrab hagués evolucionat de la mateixa manera a l'Anoia, a l'Horta i al Baix Segura. Per cert, Masquefa vol dir *terra fèrtil*. A poc a poc, a banda i banda del Camí Ral, s'hi van establir cases. El nucli primer podria ser una masia que s'aixecava on ara hi ha l'ajuntament i que es va enderrocar pels volts de l'any 1920 per ampliar el pas cap al carrer del darrere, el de Sant Antoni, per on només hi passava un carro i ben just. Al 1601 es va inaugurar la capella del Roser al marge del camí, senyal que el poble s'havia consolidat i que la parròquia necessitava un espai més a prop que l'antiga església romànica que s'alça als afores, a l'altra banda del barranc, que va seguir mantenint les funcions de cementiri. El 1921, quan es va inaugurar el cementiri nou, a aquesta banda del barranc, l'antiga església va passar a ser el Cementiri Vell. I així la coneixem els del poble. Els de fora en diuen l'ermita, quan d'ermità no n'hi ha hagut mai, en tot cas campaner. Del castell no en queda res. Això sí, es manté el paisatge, de pi i olivera, amb una de les millors vistes de Montserrat. Per tot això, quan a la universitat explicava a algú que el Dilluns de Pasqua me n'anava a menjar la carn a la brasa al Cementiri Vell em feien una cara tota estranya.

A l'institut ja no es feia francès, així que vaig canviar a l'anglès, i potser per això vaig acabar el batxillerat sense saber-ne bé cap de les dues. Després d'haver assumit, en part a base d'estudiar, en part per intuïció i en part per simpatia amb el català i el castellà, el funcionament del francès, és a dir, la morfologia verbal, la construcció de la frase, l'ús de les preposicions..., l'anglès va ser tota una cosa diferent. Havia de començar de cap i de nou. I deu n'hi do el que em va costar. Continua sent una assignatura pendent. Ara, quan algun vespre no sóc bo per res i poso alguna sèrie nord-americana per passar l'estona, la miro en versió original amb subtítols, i així reprenc el vell exercici d'encaixar la paraula dita amb la paraula escrita. I d'aquesta manera no tinc la sensació d'estar perdent el temps.

Vaig créixer en un món petit on tots els autocars i autobusos eren *igualadines*, on del tren en dèiem carrilet i on les botigues de discos no existien. Ens havíem d'escapar a Barcelona, al carrer de Tallers, als Discos Castelló i a Revólver. La música no sorgia del portàtil, sinó que passava de mà en mà, sobretot a través de cintes de casset, perquè els vinils que tenies, els pocs, no els deixaves mai per por que el col·lega que no els cuida igual de bé que tu els ratllés enmig de la teva cançó preferida. També podies gravar cançons de la ràdio, però eren els hits, i de vegades havies de fer guàrdia força estona esperant sentir la cançó aquella que et volies gravar. Quan anava a l'institut a l'autocar de Masquefa a Martorell, passant per Sant Esteve Sesrovires, a la ràdio sempre sonaven Los 40 Principales, que és també l'emissora que després escoltava a casa. Els amics, la ràdio... el tercer peu eren els concerts. El meu primer va ser una tarda a l'institut Pompeu Fabra de Martorell, durant la setmana cultural. L'escenari, d'un metre d'alçada, estava muntat en un racó del pati, sota la coberta. El grup que tocava era els Desperdicis Clínic, els nois de Martorell, l'antimoda. Eren una raresa. Primer perquè cantaven en català, i segona, perquè tot i cantar en català ni feien cançó ni feien pop, com llavors els N'Gai N'Gai o els Doble Buble, que també eren una raresa. Entre les cançons de protesta, com *L'estaca* de Lluís Llach, i les lletres insulses, com *Sun glasses*, dels N'Gai N'GAI, els Desperdicis ho van estripar tot amb temes com ara *Àrbitres contra el Barça*, *Tots trempats* o *Catalunya lliure*:

Ja ens han donat autonomia
i ens han robat llibertat,
els polítics que ens governen
marionetes de l'Estat.

Torna Terra Lliure,
torna llibertat.
No, no, jo no vull ser nacional.
No, no, jo no vull ser nacional.

Lluitarem per la nostra causa,
per un país independent,
perquè siguem ara i sempre
les cinc puntes del poder.

Torna Terra Lliure,
torna llibertat.
No, no, jo no vull ser nacional.
No, no, jo no vull ser nacional.

Torna Terra Lliure.
Força llibertat.
Fora la llei antiterrorista.
Visca Catalunya lliure.

Van enregistrar un disc, *Collons*, en què a la foto de la portada, en blanc i negre, sortia el grup sota una pintada d'*Independència* entre la bandera de quadres de l'ska ara repintada de blau i grana. Gràcies a en Moustaki, a l'escola, i a aquest concert, a l'institut, no em vaig quedar enganxat a la música comercial de Los 40. Per la mateixa època, a través d'un catàleg de venda de discos per correu, el BiD, em vaig comprar el meu primer vinil, *Viva subida*, dels madrilenys Glutamato Ye-Ye, que tancava el disc amb una versió d'*El desertor*, de Boris Vian, i el meu segon, el mític *Cuando se come aquí*, de Siniestro Total. Després, estirant del fil, arribarien els Kortatu, la Polla Records, Barricada, Eskorbuto, Korroskada... I el Dr. Calypso, Decibelios, Skatalà... Per tant, grups en què la lletra era tan important com la música. De tots aquests, els tres discos de Kortatu són els que vaig sentir més. *Kortatu* (1985) i *El estado de las cosas* (1986) tenien gairebé totes les cançons en castellà, però el tercer, *Kolpez kope* (1988), era de cap a cap en euskera. Coherència i compromís. De totes les seves cançons, em mig sé algunes en basc, com el *Sarri, sarri* o *Zu atrapatu arte*, fins que t'atrapin. D'aquesta, tinc amics que se saben tota la lletra sencera, i te la canten amb la mateixa mala llet. I entremig, Madness, The Clash, Banda Bassotti, Mano Negra... i els discos que em posava de mon germà petit, The Waterboys, Edie Brickell and the New Bohemians, Suzanne Vega... i del gran, The Housemartins, i també Hector Villalobos... I els iaies que recuperava a poc a poc com Bob Dylan, The Doors, The Specials... Més els que anava seguint d'allò que se'n deia el *panorama nacional*, que només s'expressava en espanyol, és clar. Per tot plegat, quan va esclatar el rock en català, que a

mi ja em va agafar una mica grandet, el vaig seguir sense enganxar-me amb l'entusiasme de l'institut. Conservo a la memòria concerts arreu del país de la Dharma, els Umpah-Pah, Brams... entre acampades, festes majors, casals populars i accions reivindicatives, algunes de les quals ja deuen haver prescrit. I per tot plegat no suportó els prejudicis musicals, la pena que va d'entesa quan entendre vol dir repetir tòpics i no sentir el que tens al davant. I per més quecos que em sonessin els Sau, no suportó la gent que classifica la música per la llengua, que quan senten una cançó en una llengua etiquetada ja desconnecten les orelles i apaguen el cervell.

Cada any anàvem a passar l'estiu a Torredembarra. Primer, en alguna casa de lloguer, amb tiets i cosins, ja fossin primers, segons, tercers... Després en un apartament que el papa va comprar sobre plànol el 1978, a l'edifici Galera, que rep aquest nom en honor d'una mena d'escamarlà que tenim pintat en ceràmica a l'entrada. Els principals companys de joc eren els fills del Joan de can Massana i la Maria Mercè, cosina de la mama: el Carlos, el Josep Maria i el Xavier, i també la Rosa Maria, però ella era més gran i no es hi fèiem gaire; i també els fills de la Cori i el Josep Maria, el germà de la mama: la Mònica, la Isa i la Bàrbara. Tot un batibull de plegatins, paraula que associo a aquells estius, estesos al passadís a l'hora de dormir i tot un amunt i avall de plats i cassoles a l'hora de dinar com en un pel·lícula neorealista italiana dels anys 50, amb les visites esporàdiques dels caps de casa. Ara mateix veig el Joan sortint de l'ascensor amb un caixa de préssecs que ha collit abans de venir i que desprenen un olor que fa que m'aboqui dins. La Rosa Maria em va fer classes de repàs un estiu, em sembla que el que vaig fer el pas de l'escola de Masquefa, el Turó, a l'institut de Martorell, el Pompeu Fabra. Ella em va ensenyar a distingir de manera clara les *e* i *o* obertes de les tancades, distinció que feia sense cap problema però sense ser-ne conscient. I m'ho va ensenyar amb el *be* i el *bé* i amb l'*os* i l'*ós*. Anava pel carrer desengrunant paraules: *pera... pe... e... com be... oberta*. El més sorprenent era que estava aprenent una cosa que ja sabia fer, és a dir, que l'aprenentatge consistia a ser-ne conscient... *cient... ent... e... com bé... tancada*. El viatge a Torredembarra en cotxe, ple fins dalt, amb maletes, bosses i envolums al maleter com en el joc del tetris, es feia llarg. El senyal que ja érem a prop era l'arc de Berà, del s. II d.C., però el que em deia que ja hi érem era un hostel que tenia pintat en una paret lateral, ben visible des de la carretera, *zimmer rooms*. Encara hi són, ben grosses. L'anunci d'habitacions en alemany i anglès, més tota l'estesa de banderes que lluien a l'entrada dels càmings, al costat de la N-240, eren l'anunci clar i diàfan que entràvem en un altre país, un país amb fronteres temporals, on el més habitual era trobar-se pel carrer ciutadans que no parlaven ni català ni castellà. A Torredembarra, germans i cosins miràvem

els cotxes, n'apreníem les marques, ens amorràvem als vidres del davant per veure a quin número arribava el comptakilòmetres, “aquest marca els 220!”, i analitzàvem les matrícules. Les negres amb lletres blanques eren franceses, les grogues i lletres negres holandeses, les alemanyes portaven un parell de medallons... però hi havia moltes variants. A la Caixa del barri marítim, un rètol a la paret anunciava *canvi, cambio, change, exchange, wechsel, valuta*, amb les banderes al costat. Era la primera vegada que veia el català al mateix nivell que Espanya, França, Anglaterra, Alemanya i Itàlia. Alguna cosa no em quadrava. Per primer cop, vaig ser conscient que la relació llengua-Estat no lligava.

Abans he explicat que tinc més d'un nom. El de l'institut té una història que val la pena ser explicada. Diguem que a primer de batxillerat, als 13 anys, jo era escanyolit i poca cosa, més o menys com ara. A l'hora del pati, per jugar a futbol, era l'últim a qui escollien i el qui sempre posaven de porter. Em penso que m'ho prenia prou bé. Fins i tot em vaig comprar uns guants i el meu ídol era Luis Miguel Arkonada, el porter de la Reial Societat quan va guanyar dues lligues i el de la selecció quan va palmar al Mundial d'Espanya, el 1982, l'any del Naranjito. Aquell primer any a l'insti no em preocupaven gens coses com la moda, el pentinat o la imatge en general. A vuitè d'EGB, a final de curs, m'havia hagut de posar ulleres, i no ho recordo com res traumàtic. Això sí, reforçaven la meua imatge de negat per a l'esport. A més, acostumava a anar tot sovint amb un jersei blau amb una franja vermella al pit que deia Paimpol i un petit vaixell de vela. Com he dit, no m'hi mirava gaire. A més, ja m'havien començat a sortir quatre pèls sota el nas i m'havia canviat la veu. Era el perfecte secundari còmic de sèrie adolescent nord-americana, però en una ciutat d'extraradi, grisa pel fum de la N-II, que la travessava de cap a cap, i on se sentia parlar ben poc el català. De fet, quan fèiem alguna escapada a la Vila i travessàvem el pont sobre l'Anoia, dèiem que deixàvem *Martorel* i entràvem a *Martorell*. Així que a l'institut quan el profe d'Educació Física ens va posar a jugar a bàsquet el meu principal objectiu va ser passar desapercbut. Com pesava la pilota, i el que costava fer-la botar. Una tarda en què fèiem un partidet entre la gent de Primer F, els de Tercer o els de COU, no me'n recordo, però eren dels grans de l'insti, no van tenir classe. Van sortir al pati i van seure a veure'ns jugar. Com que la cosa no era gaire emocionant van decidir animar el pobre pringat que no tocava bola. M'aplaudien cada cop que rascava la pilota, escridassaven el contrari si me la prenia... Vaig notar que els companys començaven a estar mosca, perquè ells, que en sabien, jugaven de debò. Jo pregava que el profe em canviés, però la situació li devia fer gràcia. La qüestió és que va arribar un moment de tanta excitació que necessitaven cridar el meu nom, i com que ningú el sabia, un paio, el graciós de la classe, suposo, es va recordar del meu jersei blau i va

començar a cridar: “Péimpol!, Péimpol!” La broma va acabar quan al final del partit van saltar a la pista, em van pujar a les espatlles i van fer tota una volta a la pista amb mi a coll pixant-me de riure fins a deixar-me dins del vestidor, on els meus companys, que ja s'estaven canviant, em van ignorar esportivament. Des de llavors, en aquell institut jo vaig ser el Péimpol. Anys després, a la universitat, vaig descobrir que Paimpol és una ciutat de la costa atlàntica francesa amb un important port... Ai, la llengua fa tantes giragonses absurdes en boca dels seus parlants. El meu segon motiu, o malnom, me'l van posar a l'esplai i d'una manera tan absurda com aquesta. Vaig entrar als divuit anys a l'Esplai Arc de Sant Martí, que devia fer dos o tres anys que funcionava. Després de tot un seguit de canvis, el vam refundar com a Esplai Giravolt, i estic orgullós de ser el qui en va proposar el nom. I també de ser el primer monitor de Masquefa a treure's el títol de monitor d'activitats en el lleure infantil i juvenil, a l'Escola Urgell, que estava al carrer d'Urgell, a Barcelona. A l'esplai hi vaig ser deu anys, dels divuit als vint-i-vuit, quan vaig plegar perquè vaig trobar feina a Andorra. Va ser un època de cartolines i pintures, de teatre amb atrezzo de capses de cartró, d'aprenentatge i cursets a la Fundació Pere Tarrés, de colònies a la casa de Penyafort, a Pontons, d'excursions per l'entorn i sortides pel país, de descobriment de cançons, de dits o enganxifosos o empastifats... i de sèries de dibuixos com *Bola de Drac*, arran de la qual algú, no sé qui però tinc algunes sospites, em va començar a dir Follet Tortuga, suposo que perquè era dels monitors més grans i perquè llavors també col·laborava de voluntari al COMAM (la Comissió de Medi Ambient de l'Ajuntament de Masquefa), que més tard seria el CRARC (el Centre de Recuperació d'Amfibis i Rèptils de Catalunya), que tenia i té com a eix la reproducció i reintroducció de la tortuga mediterrània (*Testudo hermanni hermanni*) als boscos del nostre país. Si hi ha més raons ocultes, prefereixo no saber-les.

Tenia una professora a EGB que sempre ens deia que quan llegim no hem de repetir les paraules com lloros, que llegir vol dir entendre el que has llegit. De vegades m'ha passat que llegeixo i entenc el que significa, i crec que ho entès, però no he acabat de copsar les connotacions, els matisos, i llavors, un dia, de cop i volta, és com si em vingués tot el llegit de cop i tot s'ajustés al seu lloc, com una il·luminació. Una cosa així em va passar el primer any de carrera. Anem a pams. L'últim curs a l'institut, el que llavors se'n deia el COU, el Curs d'Orientació Universitària, no vam acabar el temari de l'assignatura d'història. El tercer trimestre ens el vam passar només amb la revolució francesa. Així que a l'octubre, quan vaig començar Filologia Catalana a la UAB, l'Autònoma en dèiem, encara ho tenia bastant fresc a la memòria. El context internacional, els protagonistes, la cronologia dels fets... De tots els episodis n'hi havia un que havia llegit, però no havia entès del tot. El jurament del joc de la pilota. El 20 de juny de 1789 els diputats van a la sala coneguda com del Menus Plaisirs, on es reunien els Estats Generals, i troben que el rei l'ha fet tancar. Llavors es reuneixen a la sala del Jeu de Paume, una sala de Versalles que es feia servir per això, per jugar a pilota. Allà, els diputats reunits decideixen constituir-se en assemblea i juren que l'Assemblea Nacional és allà on els seus membres es trobin reunits. Al llibre, el text està recolzat per un gravat, en blanc i negre, en què es veu un diputat damunt una tarima dirigint-se amb els braços enlaire als assistents. No entenia com els diputats, reunits en una mena de gimnàs, sense cap oficialitat, ni el reconeixement del rei ni de ningú més tret d'ells, podien prendre decisions que afectarien tot el país. En fi, vaig aprovar Història, em vaig treure el curs i vaig passar la selectivitat amb una nota ben justa. Mon pare volia que els tres nanos tinguéssim carrera. I jo em vaig passar el COU pensant què volia estudiar, en què m'agradaria treballar, què se'm donava bé... Puf. No me'n sortia. Per aquella època, a la tele feien una sèrie alemanya sobre uns nanos que es queden sols a casa durant l'estiu. Els pares els donen prou diners per comprar menjar però ells fan números i decideixen que si mengen cada dia raviolis de llauna, el seu menjar preferit, els arriba

perquè cada un es compri una cosa que vol. Em sembla que la sèrie es deia precisament *Ravioli*. Llavors vaig pensar quina seria la cosa que podria estar fent tota la vida, o els pròxims cinc anys de la meua vida, que gairebé era el mateix, sense cansar-me'n. I al final vaig arribar a la conclusió que les dues úniques coses que m'atreïen eren llegir i escriure. Així que vaig decidir fer Periodisme en primera opció, Filologia Catalana a la UAB en segona i el mateix a la UB en tercera. Ciències de la Comunicació, el nom guai de periodisme, només es feia a l'Autònoma. Si no hi podia entrar per nota, que no vaig poder, estava cantat, podia fer el primer any de Filologia i després passar-m'hi. Però un cop tastada, gràcies a mestres com en Jaume Aulet a Literatura Catalana I, m'hi vaig enganxar i ja no vaig voler canviar. Anys després, vaig batejar *llegir-escriure* el meu blog de llengua i literatura. Els protagonistes de *Ravioli*, per cert, en van quedar farts al segon episodi. I a mi ja em veïeu allà, amb uns ulls com taronges, assimilant informació a cent per hora. El primer dia, a la primera classe, Literatura Espanyola del segle XIX, entre la pissarra i els sostre hi havia una pintada amb esprai negre i lletres majúscules que deia *No te kreas nada* amb les *a* encerclades. Al cap de poques setmanes, es va convocar una assemblea d'estudiants a l'Auditori de la Facultat de Lletres. Jo venia una mica foguejat de les vagues d'institut contra no me'n recordo ja quina llei d'educació del ministre Maravall. Van ser les mobilitzacions del Cojo Manteca, un punki amb crosses, perquè li faltava una cama, i amb una xupa de cuir que deia al darrere *Mata curas y irás al cielo*. Es va fer famós perquè en una mani el van gravar trencant el llum d'un semàfor amb la crossa. En fi. Així que me'n vaig anar a l'assemblea amb tota la curiositat del món. Els estudiants havíem de decidir si fèiem vaga. El motiu era el de sempre. Vull dir que no me'n recordo quin era però que el podria improvisar i no crec que m'equivoqués gaire. Llavors, assegut en un costat de la sala, amb el cap ple d'informació, vaig sentir parlar un noi, llarg i prim, amb molta xerrera, que defensava la vaga fins al final, que no s'havia de parlar tant i actuar més, i em va fer pensar en Robespierre. Els alumnes aplaudien entusiasmats cada estirabot que deixava anar. Després va parlar un altre noi, més baixet i moreno, que va posar l'èmfasi a defensar els estudiants com a membres de la classe obrera, i em va recordar Marat... La votació final va ser per unanimitat. Em sentia com si fos a la Convenció Nacional, el 1792, decidint el futur de França. Quan al cap d'uns dies, passejava per una facultat totalment parada, amb les aules buides i el bar ple, vaig entendre una mica més els mecanismes del poder. I el poder de la paraula.

L'any que vaig començar la universitat també vaig començar, amb en Lluís Colau i el Pere Peter Mora a treure una revista del poble, amb un nom que no es va entendre mai, basat en la primera revista en català de la Renaixença: *Lo vertader masquefí*. Van ser cinc anys, vint-i-pocs números i molta feina. La millor escola d'escriptura és escriure, sobretot quan ho has de fer contra rellotge, no tan sols quan et trobes inspirat. Perquè escriure també necessita un motiu, un lector, ni que sigui minoritari, ni que sigui una possibilitat. El lector és el que t'obliga a seure davant l'ordinador i abocar a la pantalla tot el que dus al pap. Va ser tot un aprenentatge. I l'experiència també em va servir per engegar amb un grapat d'amics un projecte a quart de carrera: *Parot, tríptic de bandolerisme literari*. El *Parot*, nom extret de la firma de Perot lo Lladre, bandoler del barroc que apareix com a personatge a la segona part del Quixot, era això, un DIN-A4 doblegat en tres parts que escampàvem per la facultat. I ara no fa tant, vaig col·laborar amb la societat cultural del meu poble, L'Alzinar, a editar un altre cop la revista *Nosaltres*, el butlletí informatiu de l'associació, que va començar a publicar-se a finals del franquisme, i que ha aparegut i desaparegut en diferents etapes. Tot i això, del que n'estic més content és dels llibres de l'Àngel Matas de cal Tabola. L'Àngel no va estudiar mai català, en va aprendre llegint, sobretot el diari *Avui*, però tenia tot el que necessitava: les ganes d'escriure i una història per explicar. Hi vaig contactar gràcies a *Lo vertader masquefí*, on va tenir una secció fixa, *Fets i gent* en va dir, com un programa que es feia llavors a TV-3, en què explicava petites històries de la Masquefa d'abans. Se'm va acudir, quan ja en teníem un bon tou, editar-les en un llibre. I gràcies a una copisteria de Sant Esteve Sesrovires, DinA3, que a més tenia una editorial, vam publicar el *Fets i gent* amb un format molt digne i amb ISBN i tot. Animat, l'Àngel en va escriure una segona part, per ser publicada directament en llibre. I després van venir les seves memòries, que havia escrit anys abans: *Records d'infantesa, La societat Unió Masquefense i Memòries de guerra i postguerra*. Estic molt orgullós d'una cosa tan simple com haver posat a disposició de tothom unes pàgines que si no haurien quedat amagades.

Em penso que deu ser bastant habitual establir relacions entre música, llengua i lloc. Vull dir que hi ha cançons que associes a un espai concret. Això em va passar a mi a Prada de Conflent. I avanço que l'associació no la vaig fer amb Pau Casals, o Pablo, com l'escriuen al festival musical que organitza Prada cada any. Abans en una llengua estrangera que amb una de pròpia però minoritzada. En fi. Al meu imaginari hi tenia la foto d'una estelada gegant penjant d'un edifici de quatre pisos amb tot de finestretes i balconets. Durant tot la carrera vaig mirar de convèncer algun amic per anar a la Universitat Catalana d'Estiu, la UCE. Sense èxit. Així que al final hi vaig anar sol, i sense beca. Em vaig allotjar a l'edifici de nois del Liceu Renouvier, que era el de l'estelada gegant, el del jovent, el que no s'hi dormia... L'altre, el de noies, una mica enretirat, és el dels veterans i els papes amb nens. Un liceu és com en diuen a França d'un institut, i el Renouvier té habitacions, de nois i noies, perquè els estudiants es quedin a dormir. Aquesta infraestructura és la que fa servir la UCE, des del 1968, any en què va néixer, ella i jo, per muntar tot un seguit de cursos, seminaris, concerts i festes diverses, tant d'organitzats com d'improvisats, a l'agost, quan no hi ha activitat acadèmica. El primer dia, a la nit, ja vaig entendre per què l'edifici de nois tenia la fama de no dormir ningú. Era per la ronda. Amb quatre paraules, la ronda era una colla d'engrescats que passaven pel passadís cantant, un cop i un altre, els rodolins següents:

Prou brogit
és la ronda de nit.
Tothom comenci
a fer silenci.

La lletra expressa el contrari del que feien, és clar, i en aquest sentit és un cant a la llibertat. Festa a part, el barrija-barreja de Prada em va frapar. Els cursos oficials es barrejaven amb els improvisats, sota la vela que acollia el bar o en una aula buida. Un cartell anunciava la presentació d'un llibre fora de programa. A la cua del menjador senties tots els accents, i et

podies trobar amb una patum de visita o amb algú conegut aquell matí que et convidava a seure amb tota la colla. La sensació de llibertat deixada anar al mig de l'atzar era real. Allà vaig fer coneixença amb gent del sud, que em van convidar a casa seva, a Montcada de l'Horta, a seguir el Correllengua... I sobretot vaig conèixer una cançó que ara tinc en litografia emmarcada pendent de penjar en una paret de casa: el *Tio Canya*.

En la pobla hi ha un vell
que li diuen tio Canya:
porta gorra i brusa negra,
i una faixa morellana.
Tres voltes només va anar
el tio Canya a València:
primer quan va entrar en quintes
i en casar-se amb sa femella.
La tercera va jurar
de no tornar a xafar-la;
que a un home que ve del poble,
ningú fa abaixar la cara.
Set vegades va fer cua,
en presentar uns papers,
per no saber expressar-se,
en llengua de forasters.
Aguantà totes les burles,
les paraules agrejades,
i a la Pobla va tornar.

Tio Canya, tio Canya,
no tens les claus de ta casa:
posa-li un forrellat nou
o et farà fum la teulada.

Tio Canya tingué un fill
que li diuen tio Canya:
porta gorra i brusa negra,
i una faixa morellana.
Bé recorda el tio Canya
quan varen portar-lo a escola
set anys, la cara ben neta,

ulls oberts, camisa nova.
Però molt més va obrir els ulls
el xiquet del tio Canya
quan va sentir aquell mestre
parlant de manera estranya.
Cada dia que passava,
anava encollint els muscles
per por a que el senyor mestre
li fera alguna pregunta.
Aguantà càstigs i renyes
sens gosar d'obrir la boca
i la escola va odiar.

Tio Canya, tio Canya...

Cròniques del carrer diuen
d'uns nets que té el tio Canya
que són metges a València
professors i gent lletrada.
Quan a estiu vénen al poble,
visiten el tio Canya
i el pobre vell se'ls escolta
parlant llengua castellana.
Però cròniques més noves
expliquen que el tio Canya
ja compta amb besnéts molt joves
que alegren la seua cara.
Mai parlen en castellà
com han après dels seus pares,
sinó com la gent del poble,
la llengua del tio Canya.
Reviscola, tio Canya,
amb gaiato si et fa falta
que a València has de tornar.

Tio Canya, tio Canya...

Devia ser per aquesta època quan a la festa major de Masquefa els Montgrins, la Internacional Cobla Orquestra Montgrins, solia acabar el concert de la nit jove amb l'*Himne de l'alegria*, de Beethoven, que uns anys enrere, no gaires, el 1982, havia popularitzat Miguel Ríos en versió rock. No sé si per culpa d'en Ríos o per què, la qüestió és que s'apagaven els llums de l'envelat i tothom encenia bengales, feia molt bonic, i començaven a tocar l'himne lentament, i tothom es balancejava agafat per les espatlles, fins que les bengales s'acabaven, i de cop s'encenien els llums i pujaven el so i acceleraven el ritme. La llàstima és que no sé per què, la cantaven en castellà: "Escucha hermano la canción de la alegría, en que todos los pueblos volveran a ser hermanos". I va ser per aquesta època, quan un any, i ara em penso que per influència del tio valencià, em vaig posar al davant de l'escenari, el got de plàstic mig ple de cervesa a la mà esquerra, la mà dreta alçada amb el dit índex apuntant amunt, cap als músics, i vaig començar a cridar, jo tot sol, perquè ningú es va animar a seguir-me: "no te nim / servei de tra ducció!". La gent em mirava amb cara rara. En fi. Ara fa tres anys vaig tornar a Prada de Conflent amb mon germà Enric. Vam passejar pel Liceu Renouvier, vam entaular conversa amb Joan Daniel Beszonoff, vaig tornar a sentir Crescendo... I l'endemà vam enfilem el camí del Canigó, una pista de muntanya endimoniada que porta al refugi dels Cortalets, al peu del cim. A l'entrada, a mà dreta, hi havia una postada amb revistes i una dotzena llibres. Hi vaig fer una ullada. Entre aquests, *My family an other animals*, de Gerald Durrell, i *Les fleurs du mal*, de Charles Baudelaire. Cap en català. Així que em vaig acostar al cotxe. Hi duia el *Baró rampant*, d'Italo Calvino, traducció de Maria Aurèlia Campmany, en edició de tapa tova del diari *Avui*, que feia ben poc que havia acabat de llegir. El vaig deixar a la lleixa. Me'ls imagino tots quatre, asseguts al porxo del refugi, bevent whisky i absenta, i potser alguna copeta de muscat, parlant de revolucions i compromís polític, descrivint el paisatge que tenen al davant, divagant sobre el sentit de l'art i l'experiència viscuda, tibant dels records a través de les paraules... agermanats en la literatura, sense haver d'abaixar la cara per motiu de llengua.

Els cinc anys de carrera van girar, no cal dir-ho, al voltant de la llengua i la literatura, en català i castellà, ja que d'optatives vaig agafar assignatures de Filologia Hispànica. Un munt de coneixements, una pila de finestres obertes, un tou de canvis. És clar que a qui no li canvia la vida dels 18 als 23 anys, i sobretot si comparteixes pis. Al meu primer pis d'estudiants, a Cerdanyola del Vallès, a tocar del cine, em vaig trobar amb el Folguera, de Castellserà, profe de Mates en un insti de Ciutat Badia, ara Badia del Vallès, el Florenci, de Barberà de la Conca, a la Conca de Barberà, estudiant d'últim any de Periodisme que feia pràctiques a TV-3 i cantava els titulars del TN de mitjanit, presentat per un jove Jaume Barberà, el Ton, de Reus, que feia Geografia, i el Carsen, de Blanes. Un bon mostrari dels diversos accents del Principat. Al Carsen li dèiem així perquè estudiava Dret i llavors a TV-3 feien una sèrie que es deia *Carson & Carson Advocats*, i per més que hi penso no em ve al cap el seu nom. El segon any, i els següents, vaig tenir com a companys els informàtics Fernando Guirado, de Lleida, i Alfons Cirera, d'Almenar. Amb ell vam tenir un diàleg absurd quan el primer dia que sopàvem tots tres al pis l'Alfons va anunciar que faria una truita de trumfes, i jo vaig fer cara de pòquer per no descobrir que no tenia ni idea de què era, ja que per mi els trumfos eren els dels jocs de cartes, i jo vaig replicar que faria patates rosses, que em queden molt bé, i ell em va demanar que com ho pensava fer, que si les pintaria. En fi. Al tercer any vam canviar de pis, i amb una habitació de més va venir la Montse, de Tàrraga, Targa en deia ella, que feia Clàssiques i teixia bufandes a la fira del teatre. Tot això ho explico perquè el que vaig viure durant els cinc anys de carrera fora de les aules em va marcar més que les hores, poques, que vaig passar a dins. A l'ambient revolucionari de cafè i a les connexions interpersonals, què et canvia més la vida que les persones que t'hi vas trobant?, s'hi va afegir un temari que em va descol·locar. Com he dit, vaig matricular-me a l'Autònoma perquè volia fer el salt a Ciències de la Comunicació. Em fa vergonya admetre que ni vaig mirar quins professors tindria. La qüestió és que durant els cinc anys de carrera no vaig fer ni una hora d'etimologia, ni de dialectologia, ni de lexicografia, ni

de normativa... Tot girava al voltant de la lingüística, i en concret de la lingüística generativa de Noam Chomsky. Era com si l'Autònoma es volgués assemblar al MIT, l'única universitat on la facultat de llengua forma part del bloc de ciències. Així que em vaig dedicar a estudiar la teoria de la X barra, que no explicaré aquí perquè me'n sento incapaç. Com vaig odiar el Chomsky. No he tornat a llegir cap article seu sobre llengua, només els de denúncia de l'imperialisme nord-americà. Encara sort de l'assignatura d'Història de la Llengua, amb la Mila Segarra, i de les classes de literatura. Això sí, la curiositat es va mantenir intacta. Els debats de cafè, les hores mortes a la biblioteca, les lectures recomanades, les estones guixant llibretes...

Als 28 anys vaig anar a treballar a Andorra. Hi vaig ser dos anys, quatre mesos i un dia. Primer vaig entrar al *Diari d'Andorra*, i d'allà vaig saltar a *El Periòdic d'Andorra*. A les dues redaccions hi havia pocs andorrans, un per cap si no m'he descomptat. Vaig coincidir amb gent de Salt, l'Escala, Lleida, Vilaller, Barcelona, Arenys, Cap Verd... Per tant, la relació amb el país va ser sobretot laboral, en part paisatgística, i ben poc lingüística. De seguida vaig aprendre quatre coses imprescindibles, com que els clípolés és com tothom en diu dels autobusos, de Climent i Pol, la companyia que fa el servei, com les igualadines de la meua infantesa. Tot i parlar el català, estar a dues hores de casa, tenir una bona feina, la sensació va ser d'estranger, d'estar de pas. Amb el temps vaig entendre que Andorra necessita mà d'obra, per tot, per fer túnels i per editar diaris, i això ha fet que si d'andorrans en són 30.000, de forans en siguin 50.000. Per tant, només que una mica més de la meitat s'integressin al país, n'aprenguessin la llengua, en fessin la seva llar i, com a conseqüència lògica, aconseguissin la nacionalitat, superarien en nombre els andorrans de tota la vida, els Reig, Fiter, Bartomeu, Ribas... que són els que ara manen, els que fan les lleis, els que tenen les grans empreses i els bancs. Per tant, que els estrangers vinguin a treballar, que s'hi estiguin un temps i que després se'n tornin al seu país. Andorra, país dels temporers. Per això, tot i que el català és l'única llengua oficial, no augmenten els parlants. Les campanyes de promoció són campanyes d'adhesius i bones intencions, com la que vaig veure en algunes botigues: "El català, un sol d'idioma", en què la o de sol era un sol, és clar. Perquè el català es normalitzés a Andorra, primer s'hauria de canviar el model econòmic, i de retruc el polític. En aquest cas, la llengua fa de mirall de la realitat social del país.

Quan vaig conèixer l'Àngels a la Universitat Catalana d'Estiu, el 1997, vaig començar a viatjar. Un d'aquells primers estius de festeig vam fer un interrail per l'Europa central: Suïssa, Àustria, Alemanya i Dinamarca. Com que era de preveure que passaríem moltes hores al tren, vam comprar una llibreta per escriure un dietari del viatge. I així, a l'estació esperant un tren o a la bugaderia, mentre no acabava la rentadora, vam anar omplint els fulls com qui fa fotos dels llocs més emblemàtics. I és que les fotos diuen força coses però els mots guixats en un paper en diuen moltes més i ben diferents. L'Àngels tenia més bon nivell d'anglès que jo, però jo tenia més morro. Així que, a l'hora de preguntar els horari dels tren o per quina via sortia, el sistema era que jo em preparava la pregunta, em plantava al davant de l'empleat de la Bahn, li deixava anar, escoltava la resposta i com que no enganxava res em girava a l'Àngels, darrere meu, i ella em traduïa el que havia dit i llavors jo li deia un "danke, danke". No cal dir que l'expressió del taquiller s'assemblava a la de l'Obèlix amb els romans. Un cop, a l'alberg de Heidelberg, vam veure al sostre de l'habitació una mena de mosquit gros com una papallona. Feia cosa i tot. L'Àngels, cansada de ser ella qui hagués de parlar sempre, em va dir que anés a preguntar a recepció què coi eren aquelles bestioles. Quan vaig tornar al cap de poc i li vaig explicar que no havíem de patir, que era normal que n'hi haguessin en aquella època de l'any i que no feien res, em va mirar als ulls i em va preguntar: "La recepcionista parla castellà, oi?". Efectivament, era aragonesa. La veritat és que vam voltar per tot arreu sense gaires problemes de comunicació. Ens en anàvem sortint prou bé a les estacions de tren, a les recepcions d'albergs i young hostels, a les bugaderies, als museus... Fins i tot a Berlín el meu mal anglès ens va servir per anar a dinar al menjador universitari, la mensa, amb el carnet del Col·legi de Llicenciats, i fartar-nos com lladres. La meva gran decepció va ser a Viena, quan una tarda ennuvolada ens vam ficar en un taverna de taules i cadires de fusta amb les parets desaparegudes sota cartells de tota mena, entre ells el de *Todo sobre mi madre*, del Pedro Almodóvar, i entremig una pissarra amb tot de marques de cerveses. Ummm. Les repasso de dalt a baix. Les

primeres les conec. Així que no. En vull tastar una de nova. Em giro cap al cambrer i li dic amb un accent que em deixa prou satisfet: “kleiner browner”. Interpreto que si *brown* és marró, potser és una cervesa torrada. Tant se val, sona bé i em moro de set. Qualsevol cervesa serà benvinguda. Per això us podeu imaginar la cara que vaig fer quan em va posar un humil tallat al davant. No me n'oblidaré mai. Al mateix viatge, en un *young hostel* de Colònia, quan vaig entrar a deixar la motxilla en una habitació compartida em vaig trobar amb un noi una mica més gran que jo amb unes grenyes que li arribaven al cul que em va saludar, amable, amb un “hi” que li vaig tornar, i per donar una mica de conversa em va preguntar allò de “where are you from?”, “Barcelona”, perquè per motius que no cal explicar quan he voltat pel món sempre he dit que sóc de Barcelona, i sempre he sigut molt ben rebut, així que ell em diu una cosa que no vaig entendre i que em va repetir dues vegades: “are you catlan?”, és a dir, “catalan”, “ah, yeah, yeah... and you?”, “from New York”. D'acord, tinc un nivell lamentable d'anglès, però si em va costar d'entendre la pregunta també és en part perquè, per mi, al meu món, al meu marc mental, ser de Barcelona equival a ser català. Aquell viatger de Nova York que va venir a conèixer la vella Europa, hem de suposar que encuriósit i amb els ulls ben oberts, va ser prou capaç d'adonar-se de la realitat social de la ciutat de Barcelona per fer-me una pregunta que em va obligar a pensar.

El carrer d'Alboraia no va ser l'únic carrer que vaig batejar mentre vaig ser a l'Ajuntament. Estic ben orgullós del nom del carrer de l'escola Font del Roure. Aquesta escola es va construir al final de tot del poble, sortint cap a Piera, en uns terrenys agrícoles propietat de Can Massana. L'hectàrea robada al blat i l'ordi estava per sobre, paral·lela, al carrer de Can Mata. Entremig de la futura escola i del vell carrer hi havia un rectangle de zona verda, un passatge de vianants i una parcel·la edificable, també dels Vilaclara, els amos de Can Massana. Per la seva situació, a més d'aixecar l'escola, es va haver de construir el carrer que segueix la façana i el passatge de vianants i enjardinar la zona verda. Així que mentre la Generalitat obria rases i abocava formigó, a l'Ajuntament havíem de decidir el nom del carrer de l'escola, i era més o menys urgent. Tot equipament necessita una adreça, fins i tot abans de començar a funcionar. El PSC, amb qui governava en coalició, va proposar dir-ne carrer de l'Estatut, sense especificar més, si el de Núria, el de Sau o el de Miravet, que era el que s'estava elaborant en aquell moment, un procés que havia tornat a posar de moda la paraula. A mi em regirava la panxa dedicar un carrer a això, i sabia que els meus companys d'Independents per Masquefa també. Així que, com a regidor d'Urbanisme, vaig proposar el de Maria Leonie Miralpeix, una mestra molt estimada al poble. Al final, com en qualsevol acord, tots vam haver d'afluixar una mica. Vam acordar que el passatge de vianants portés el nom de l'Estatut i el carrer de l'escola, el de Leonie Miralpeix. Quan algun company de partit em va retreure que hagués acceptat el nom d'Estatut encara que fos només per al passatge em vaig defensar així: “que no ho veus? és una via curta, estreta i que no porta enlloc, el nom d'Estatut li va clavat”.

Quan vaig deixar l'ajuntament, just abans que explotés la bombolla immobiliària que gent ben encorbatada deia que no existia, em va cridar l'atenció les persones que de cop em van deixar de parlar, per ells havia perdut la graduació, i la utilitat, em temo. Però també n'hi va haver que havia conegut a través del càrrec i que vam continuar parlant, i encara ho fem ara. Entre aquests hi ha algun representant d'una immobiliària. D'altra banda, sempre m'enrecordaré de la primera persona amb qui em vaig haver de reunir com a regidor d'Urbanisme. Va ser amb la Lola de l'Hostal, la germana petita de l'Àngel Matas de cal Tabola, persona a qui admiro, per comunicar-li que no podríem prorrogar la llicència de bar del local que té al carrer Major. Li vaig haver d'explicar que l'aparellador municipal no donava el vistiplau ni a la sortida de fums ni a la sortida d'emergència. Vaig mirar de raonar-l'hi tot molt bé, però em sentia fatal. Quan al cap de quatre mesos vaig veure que l'havia llogat a una gestoria, vaig respirar alleujat. Jo no m'havia ficat en política per posar problemes a dones que necessiten un lloguer per complementar la pensió ni per fer-me amic de les immobiliàries, però la realitat va anar pel seu cantó. En tot cas, el punt en comú és això tan senzill, ehem, de parlar, no per discutir-se sinó per entendre's. I el primer que entens en l'ofici de la política és que no sempre que dues parts parlen és perquè es volen posar d'acord. Tot i això, sempre és més fàcil marcar la teua línia des del govern i explicar-la que quan estàs a l'oposició, en què les paraules les carrega el diable, i com acostumen a dir, en sap més per vell que per diable. El meu primer any de regidor, a l'oposició, és clar, va ser cansat, tens, brut... El meu primer error va ser centrar l'oposició als plens municipals. Però és que cada Ple era un examen. Com un trivial en què només sabies si havies encertat la resposta correcta setmanes o mesos més tard, en què sempre et quedava el dubte de si l'havies preparat prou, en què l'alcalde, en les seves respostes, et posava l'autoestima a la balança. Llengua bífida en diuen de les llengües de les serps verinoses. Doncs això. Fins que un dia els companys que et donen suport i tu mateix explotes explotes. A Masquefa podríem haver fet dues coses. La primera, cremar-li el cotxe a l'alcalde. Hauria sigut

terapèutic. I us asseguro que en aquell moment em semblava del tot just. La segona, la que vam aplicar, va ser editar un ban: *Ban anticonstitucional de Carnaval*. Gràcies a la tradició que diu que per Carnaval tot s'hi val i amb uns gravats extrets del *Costumari català* de Joan Amades, vam canalitzar tota la ràbia i la mala llet cap al paper. I va funcionar. Amb unes quantes fotocòpies en blanc i negre sobre paper salmó en vam tenir prou per tornar la mala bava al lloc d'on havia sortit. Com a les arts marcials, vam aprofitar l'energia del contrari per fer-lo caure. No vam canviar res, però vam riure... “Be water, my friend”.

Les primeres voltes que vaig fer pels Països Catalans, de Fraga a Maó, i l'Alguer, de Perpinyà a Xàtiva, les vaig fer amb una certa desconfiança, un a veure on ens fiquem... tan gran era el meu desconeixement del país on visc. Vaig veure amb estupefacció com un cambrer a la ciutat de València ens demanava els entrepans i les begudes amb castellà i quan travessava la cortina de la cuina repetia els encàrrecs a la dona amb valencià. Vaig llegir amb una estranya satisfacció un rètol de prohibició al santuari de Toro de Menorca: “no cans amollats”, perquè en sabia el significat però no se m'havia dibuixat mai de manera tan clara la naturalitat de l'expressió, que a Barcelona seria “no gossos sueltus”. Vaig viure amb una riallada com de camí a un 30 d'Abril el David va demanar al centre de València on era la plaça de toros, “la plaça de bous? Per ací”, “no, la de bous no, la de toros”. Vaig sentir una mena d'alegria quan el taxista que ens va dur de l'aeroport a l'Alguer vella ens va parlar en alguerès, perquè la seva àvia encara el parlava i ara ell estava intentant aprendre'l més bé. Em vaig sentir molt proper a un país que el primer cop que hi vaig anar em va rebre, a la sortida de l'autopista, amb una pintada que deia *Sem catalans*. Vaig somriure quan a Eivissa la farmacèutica que em va atendre per una granissada al cul causada per uns algues no identificades ho va fer en valencià apitxat. Vaig riure per no plorar quan a la ciutat de València vaig llegir als contenidors de reciclatge Conselleria de Mig Ambient. De fet, per tot arreu on m'he mogut la meua actitud no ha sigut gens diferent de la que tinc a Barcelona. Estic tan acostumat que em parlin en castellà, i jo a fer-ho sempre en català, altre cop el Tio Canya, que tant me fa ser a València, Ciutadella o Fraga, em surt sense adonar-me'n. Fins i tot, el fet de parlar català és com una carta de presentació que em permet establir una conversa franca amb aquell noi mallorquí que treballa en una botiga de Formentera, a Sant Francesc Xavier, perquè la seva seva xicota és d'allà, i que em remarca que anar amb moto per l'illa a l'estiu és un suïcidi... Acabo. Anant amb l'autobús cap a l'aeroport de l'Alguer, l'Àngels, la petita Mar d'un any i jo, coincidim amb uns nois de vint-i-pocs anys, molt educats, que ens ajuden a pujar les maletes. Parlem una mica. Vénen de

Madrid, amb Ryanair, com nosaltres. Els comento que si han vist que a l'Alguer encara es parla català. “Sí, pero poco, ¿no?, casi nada”. Hosti, ho diu en un to que sembla que li sàpiga greu. Em ve al cap el hippy de Nova York que em vaig trobar a Colònia. De vegades de lluny el paisatge és més clar.

La meva primera visita a Madrid va ser de final de batxillerat amb tota la classe. Érem com els bàrbars entrant a Roma amb espases de goma. La segona va ser amb autobús. Tota la nit de viatge, amb una parada en una àrea de servei que després se m'ha fet coneguda i cada cop més petita, Alfajarín. Vaig arribar a Madrid que encara era negra nit. Per pura lògica, vaig pensar que a tocar de l'estació d'autobusos segur que hi havia d'haver una parada de metro. No la vaig veure. Així que vaig caminar cap a la llum, escassa, d'un bar de currantes matiners. En una punta de la barra, plena i sorollosa, demano al cambrer, cabells blancs com la camisa, pantalons negres com el carrer, “un cortado y un crusán”, “¿será un croasán?”, “pues eso...” Coi, em va fer sentir tan fora de lloc. En canvi, en el meu tercer o quart viatge, aquest cop amb tren, la sensació va ser d'absurditat. El dia començava a clarejar, el vagó no estava ple del tot. Per passar l'estona, llegia *El Jueves*, la revista que surt el dimecres. Acabo i la deixo al seient del costat, buit. Un noi, davant meu, me la demana i l'hi passo, és clar. El paisatge és d'extraradi. Em dedico a comptar els pisos dels blocs, immensos, que passen davant meu. El company de lectura arriba a la seva parada, s'alça, em torna la revista amb un “gràcias”, “de nada”, i s'acomiada amb un “hasta luego”. Vacil·lo uns segons, li dic “adiós” i penso: quan ens tornarem a veure tu i jo, desgraciat? Va ser el segon senyal d'alerta. Del primer, no n'havia fet gaire cas. Però ara sí. El meu castellà no és tan bo com jo em pensava. I a Madrid, el Rompeolas de las Españas, que va dir Antonio Machado, i això que no té mar, on ningú ha nascut allà perquè tothom hi ha aterrat de fora, sembla que has de dissimular d'on véns. Ni *crusans* ni *adioses*, en prenc nota. Que no es noti massa que sóc català. Com se'n diu del biquini? I del quinto? Aaagh.

El 8 de maig del 2005 va néixer la Mar. I tot va canviar. L'11 de gener del 2009 va arribar l'Oriol. I el món es va tornar a capgirar. Tots dos porten en primer lloc el cognom de la mare, Xarpell. A ella li feia molta il·lusió i jo els vaig voler estalviar les explicacions de “Manuel és cognom”. Els noms, però, els vaig triar jo. Tothom vol saber en algun moment de la vida què vol dir el seu nom. El meu ve del basc *etxe berri*, *casa nova*, i en origen era un topònim. Francisco de Jaso y Azpilicueta (1506-1552) va néixer al castell de Javier, a tocar del poble de Xabier, a Navarra, i va ser canonitzat el 1622 amb el nom de Francesc de Xavier per haver propagat la fe cristiana al Japó, l'Índia i la Xina, sense gaire èxit, diria jo. Pels seus viatges i per tenir el basc com a llengua primera, el 3 de desembre, dia de la seva mort, va ser declarat per l'Eusko Ikaskuntza dia internacional de la llengua basca. En fi. Una cosa semblant passa amb sant Josep Oriol (1650-1702), un sant barceloní, de nom Josep i de cognom Oriol, canonitzat tot junt el 1806. Un sant que era tan pietós, tan humil, que empastifava les arengades amb cendra abans de menjar-se-les. Bé, això és el que recordo d'una hagiografia que li van regalar a mon germà petit quan va fer la Primera Comunió, quan jo encara no tenia criteri de lectura. *Comanió* faig jo, canviant la u per una vocal neutra, no em demaneu per què. Doncs això, jo volia fugir d'aquestes històries, dels noms bíblics com Judit i Ester, amb una llegenda de sang al darrere, i dels hebreus Gabriel, Manel, Miquel... acabats en -el, que vol dir Déu, home de Déu, Déu és amb nosaltres, Déu és just... I dels germànics Ferran, Enric... que si atrevit, poderós o altres valors diguem-ne massa ben valorats... I dels noms grecs, llatins... Volia un nom que no s'hagués d'explicar, que ressonés a la boca i al cap per si mateix. I així, la mar, misteriosa i forta, i l'oriol, un ocell groc i negre, lliure i alegre com tots els ocells, se'm van dibuixar amb una tossuda claredat. Cadascú de nosaltres associa un nom a uns referents. Si canviem els referents és com si canviéssim el nom.

Tant l'Oriol com la Mar al mateix temps que van aprendre a dir *papa* o *mama* van aprendre a dir *no*. Si no va ser la primera, sí que va ser la més repetida. El *sí* va arribar molt més tard. Una conclusió pot ser que a la vida és més important saber què és el que no vols que no el que vols. Si qualsevol cosa ja t'està bé, no sé, una galeta, baixar de la trona, la feina..., no cal afirmar-ho. Però si amb qui parles no t'entens... D'aquí la importància de dir *no*. De saber dir *no*. Tan aviat que ho aprenem de petits i tant que ens costa d'aplicar-ho algunes vegades de grans. La comunicació amb els meus nanos sempre va ser, i encara en té un bon tros, una suma de paraules, to de la veu, gestos i context. Mon germà petit, l'Oriol, el metge, i ma cunyada, la Isabel, encara se'n recorden dels crits gairebé enfurismats de la Mar quan amb dos anys els vam anar a visitar a Toronto, on estudiaven i treballaven a l'hospital de la ciutat: “bibi teta! bibi teta!” a quarts de nou del vespre. En aquest cas era fàcil. Volia el seu biberó de lleteta. No el perdonava mai. Però *teta* també volia dir *galeta*. L'ambigüetat es resolia, com fem els grans, gràcies al context. I que assenyalessin amb el dit què volien també hi ajudava molt. L'Oriol, amb un any i mig, també deia una bona pila de paraules: *ugur* (iougurt), *nyanya* (castanya), *ava* (aigua), *hola*, *deé* (adeu), *vi* (avi), *ten* (tren), *bavo* (quan estava content amb alguna cosa), *pepe* (xumet), *meme* (nino, peluix)... a més del *no*, fort i clar, i l'eeh, per dir que sí. D'altres paraules eren més difícils de desxifrar, i de vegades havia de recórrer a la Mar perquè em traduís què havia dit el seu germanet. La seva connexió era molt forta. Ara, amb deu i sis anys, sembla que es relacionin a base de mastegots, cops de peu i pessigades a traïció. De vegades, les ambigüetats generen situacions divertides. Com aquest estiu, quan vaig enviar l'Oriol a comprar una barra de mig al forn del Mora, al final del carrer. Li vaig remarcar molt clar que mirés bé cap als dos costats abans de creuar l'avinguda de la Línia, un nom ben desgraciat, dit sigui de passada, i que no perdés els diners, que els estrenyés ben fort a la mà. En tornar, amb un somriure de follet encantador, ja em va dir: “Em sembla que m'he liat”. I sí, no va portar una barra de mig sinó mitja barra. I de cop, com un ocell que alça el vol de

sobte d'entre les fulles d'un arbre, em va venir el record de la vegada que l'Enric i jo, amb vuit o nou anys, vam anar a comprar un litre de vi negre a Ca la Laia i mon germà va demanar un litre de vinagre. Als dos anys, l'Oriol havia ampliat el vocabulari a mesura que el seu món s'havia anat eixamplant: el *pete* o *peta* era la palleta amb què cada matí es bevien la llet; el *titó* era el mitjó; la *porta* la deia amb totes les lletres; la *mena* simplificava la magdalena, però *mema* també volia dir que crema, i el *pu* era el cul. A més a més, feia servir a tot hora el *n'hi ha mé* quan en vol més d'una cosa i el *no m'agada* quan no en vol, o de manera preventiva quan li poses el plat al davant, i l'*amé* assenyalant-se el pit amb el dit quan reclama la propietat d'alguna cosa. Ja no són només paraules, ja hi entra la sintaxi. Quan els fills es fan grans, i deixes enrere els bolquers, fas festa, i quan no has de carretejar els biberons amunt i avall, respire. En canvi, quan l'Oriol va deixar d'embarbussar-se, d'escurçar paraules, de canviar sons de lloc, se'm va enganxar una mena de pena al mig del pit. Per això, quan ara, als sis anys, encara no sap dir la *r* forta, no vull pas dur-lo al logopeda, ja l'aprendrà, i quan ho faci ja no serà el meu petit nen trapella, només el meu nen trapella. La llengua també ens marca el pas del temps, com els centímetres i les arrugues. Com quan canviem la veu a l'entrar a l'adolescència. Mentrestant hem d'aguantar que sa germana se n'enrigui quan aquest estiu a Torredembarra demanava una *tadina de todó*.

La Mar, la nena de cabells castanys recollits en una cua, surt de l'escola, a Masquefa, demanant unes botes d'aigua al pare per poder trepitjar *charcus*, que el mes ha començat amb pluja dia sí dia no i el pati de terra de l'escola és una font de diversió. Així que el pare li dóna la mà i se'n van plegats a comprar-n'hi unes a Ca la Fàtima, mentre li demana què ha fet avui a classe. No pot badar, que si no la nena ja té els peus dins l'aigua. El pare la renya i aprofita cada reny per corregir-la i remarcar-li que aquí es diu pèlag, que és com n'han dit sempre a casa. Se li rebota i li diu que no amb vehemència, dolguda pels dos renys. Així que quan arriben a casa, amb les botes noves als peus, li demana a la mare com se'n diu d'aquella mica d'aigua que queda al carrer després de ploure, i ella, que és nascuda a Manresa, li contesta que bassal, i la nena que s'empipa i, rient, que no, que es diu *charcu* i se li tira al damunt a fer-li pessigolles. La mare es defensa tallant la rebelió de soca-rel: Vinga, que faràs tard a l'escola de música. Tota esverada, surt corrents amb les botes d'aigua liles per anar a ficar-se als *charcus* i el pare corrents al darrere. Se li encèn una llumeta anant cap a escola i li diu a sa filla que li demani a l'Anna Roig, la mestra de música, com en diu ella. L'Anna li somriu i li explica que a casa seva sempre n'han dit pèlag. esclar, perquè és de Sant Sadurní. Un punt per al papa. L'endemà, la nena de cabells castanys recollits en dues trenes li pregunta a la Mònica, la seva mestra de P5, que és de Lleida ciutat, com en diu d'aquella mica d'aigua que queda al carrer després de ploure. La Mònica li ha explicat que, a casa seva, en diuen toll. I la nena riu quan ho explica als pares, i el pare, ara que ja la té convençuda que *charcu* no ho diu ningú, li ensenya el diccionari i li llegeix la definició: pèlag m. Mar. *Navilis que solquen el pèlag. Un pèlag de dubtes, d'errors. Mar! Com jo! Prooo, un pèlag no és un mar...*

Publicat al blog *Llegir-escriure* el 9 de maig del 2012.

Si l'Oriol va arribar quatre dies deprés de Reis, el Lucas va treure el cap el penúltim dia del mateix any. I el Nil un 22 de novembre un parell d'anys més tard. Són els dos nanos de l'Oriol, el metge que després de voltar per Lausana, Toronto i Edmonton, va acabar establint-se a la ciutat Suïssa i casant-se a Pozoblanco, a los Pedroches, amb la Isabel Cobos, filla d'immigrants cordobesos nascuda en un cantó francòfon de la Confederació Helvètica, igual que els seus dos germans. Tots tres amb els pares parlen castellà, i entre ells també, però de vegades es passen al francès. Mon germà i la Isabel parlen en castellà entre ells. I amb els fills, amb el Lucas i el Nil, van decidir de parlar-los cada un amb la seva llengua. Així, la Isabel els parla en castellà i l'Oriol en català. I l'entorn ho fa en francès. De fet, també moltes de les cançons infatils que els canta sa mare són en francès. El català, a part del pare, només el senten un parell de setmanes a l'any, a tot estirar, quan a l'estiu baixen a Torredembarra i per Setmana Santa o Nadal pugem nosaltres de visita. I amb això han assumit el català amb normalitat, i amb cinc i tres anys el parlen amb un divertit accent francès. I és que com s'acostuma a dir, a aquestes edats són esponges. La Mar a P-5 tenia una mestra de Lleida, la Mònica, que els va ensenyar una cançó per fer cagar el tió. A casa, cantàvem allò de “caga tió, avellanes i torró, no caguis arengades, que són massa salades” i para de comptar, i ella els hi va ensenyar una de molt llarga, d'un pollí dalt d'un pi i d'ànecs amb sabatots, en fi, i com que els hi va ensenyar la Mònica doncs a casa aquell Nadal la va cantar amb un bonic accent de Lleida. El que deia, esponges. Al Lucas i el Nil el papa de vegades, per voler facilitar-los les coses, suposo que de manera inconscient, arrencava a parlar-los en castellà: “venid con el abuelo”. I jo l'havia de rectificar, “que no els diguis *abuelo*, papa, que l'*abuelo* és l'altre, que tu ets l'avi, parla'ls en català, que si no els confons”.

A finals del 2013, després de separar-me, vaig anar a viure amb mon pare per fer-nos companyia i per cuidar-lo una mica i fer-li de taxista. Una època d'entrades i sortides d'hospitals i centres sociosanitaris. Fins que a l'abril d'aquest any el cor li va dir prou. Aquests darrers dos anys li vaig sentir a dir tres paraules que no coneixia, i me les prenc com una mena d'herència lingüística. La primera és *galga*. La va fer servir amb un nét, l'Oriol, a casa. Buscava un tros de fusta o cartró per fer com de plantilla d'un dibuix. Li vaig fer repetir i ell va somriure, un somriure ample, d'haver-me enganxat en una cosa que no sabia. Al diccionari, la paraula *galga*, d'origen incert, vol dir exactament això, “una barra de fusta o metall (...) per prendre mides o comprovar la dretura d'una peça”, però té un ús més industrial. Ell, que havia fet d'enginyer, tant els anys que va ser a Alemanya com els gairebé trenta que va treballar a la Rojo, va donar a la *galga* un matís familiar. La segona és *boixac*. Aquesta la va deixar caure un matí mentre jo m'entretenia a arrencar quatre herbes del jardí de casa. D'aquestes flors n'havia vist sempre, arran dels camins, pel bosc. És una flor silvestre com les que dibuixàvem de nens, de tija verda amb algunes fulles i de pètals carbasses. Per mi, formaven part de totes les herbes i males herbes que omplien el jardí amb les primeres pluges de la primavera, algunes amb flors i d'altres sense. En assenyalar-me el nom, me la va individualitzar i me la va fer pujar de categoria, per dir-ne així. El nom llatí és *calendula*. La tercera és mirabolà. El mirabolà és una varietat de pruna petita, i també és el nom de l'arbre. La paraula ve del llatí *myrobalanum*, amb el mateix significat. Li vaig sentir a dir un dia que parlava de quan era petit, dels cosins de Torrelles. i pel que he pogut anar descobrint es diu sobretot al Baix Llobregat, que deu ser un dels pocs llocs on encara es cultiva. Tres paraules. Tres paraules apreses de gran, que quan les vaig sentir vaig haver de dedicar uns segons a pensar-hi, que vaig buscar al diccionari i que el diccionari em va confirmar. Per atzar, són tres paraules que descriuen molt el papa. Els estudis d'enginyer i la feina a la Rojo, el fet d'establir-se en un poble i les arrels al Baix Llobregat.

El 1999 vaig fer el salt d'*El Periòdic d'Andorra* a *El Periódico de Catalunya*. D'un contracte indefinit a un contracte d'estiu de quatre mesos. Enmig d'un mar de dubtes, com no podia ser d'una altra manera. L'última empenya, sumada a la sensació que cada dia algú empenyia les muntanyes per acostar-les una mica més a la finestra del meu pis estudi loft d'un sol ambient, és que els amics em van incitar a ser cap de llista a les eleccions municipals del maig d'aquell any. Després d'aquell contracte, van venir algunes substitucions, més o menys llargues, i allà continuo, repassant la feina que fan els altres després de passar-la per un traductor automàtic. Una feina fantàstica, que no t'obliga a estar pendent dels accents ni de les bes altes, perquè en això la màquina no falla mai, i si en castella es deixen un accent o intercanvien dues lleters a mi m'apareix sense traduir. Això de poder deixar de banda l'ortografia, que ocupa una bona part de la feina de qualsevol corrector de textos, et permet centrar-te en la fraseologia, en les construccions i els girs. Com ara, "La película más taquillera de Woody Allen encanta en Estados Unidos, donde lo francés es el estereotipo de lo sofisticado y lo encantador" (26/2/2012), que vaig traduir així: "La pel·lícula més taquillera de Woody Allen encanta als Estats Units, on tot el que ve de França té l'estereotip de les coses sofisticades i encantadores". I sobretot quan als dels esports, sobretot però no únicament, es diverteixen en titulars impossibles com "Un iniestazo vió el Camp Nou" (2/4/2012), que una mica més llarg va esdevenir "Un gol made in Iniesta va veure el Camp Nou". Diuen que un bon periodista és qui sap titular, perquè en un espai limitat ha de poder ficar la informació més rellevant, acció que implica selecció, i alhora cridar l'atenció del lector. Quan a més en el titular d'un breu hi surt un *tras* temporal que l'ordinador tradueix per *després de*, o un *pide* que es converteix en un *demana*, el repte és adrenalític. Sí, per més estrany que sembli, existeix gent, gent normal, que s'emociona amb aquestes coses. En aquest sentit, la llengua et dota de tots els recursos per solucionar aquests petits destrets. Sempre hi ha una solució. El català és un petit cadell que es mor de ganes que surtis a jugar amb ell.